

Opas

SISÄLTÖ

OPPAAN TARKOITUS	1
SUKUPUOLI-IDENTITEETTIASIOIDEN TUTKIMUS JA HOITO	1
Sukupuoli-identiteetistä.....	1
Lääketieteellinen hoito	1
Sukupuolen korjaustutkimuksiin hakeutuminen.....	2
STM:n asetus hoidosta ja sen järjestämisestä.....	2
Lähte 2	
STM:n asetus erityistason sairaanhoidosta.....	3
ERIKOISSAIRAANHOITO	3
HYKS Trans-poliklinikka	4
TAYS Trans-poliklinikka.....	4
SAIRAUDEN- JA TERVEYDENHOITO.....	5
SAIRAANHOIDON JÄRJESTÄMINEN	5
Kunta	5
Työterveyshuolto	5
Opiskelijaterveydenhuolto.....	5
Yksityinen terveydenhuolto.....	5
Kiireetön hoito	6
Kiireellinen hoito	6
TERVEYDENHUOLLON KUSTANNUSTEN KORVAUS	6
Sairausvakuutuslaki	6
Kansaneläkelaitos - Kela.....	7
Kelan asiointipalvelu.....	7
Sairauskassa, vakuutuskassa.....	7
Lääkäripalkkiot, lääkärin määräämä tutkimus ja hoito	8
Hammashoito.....	8
Kelan korvausten määrä	9
Suorakorvausmenettely	10
LÄÄKKEET, NIIDEN KORVAUKSET JA OMAVASTUUT.....	10
Lääkevaihto	11
Viitehintajärjestelmä	11
”Apteekkikoukerointi”	12

Lääkkeiden erityiskorvausoikeudet	13
Kelan edellytykset erityiskorvausoikeudelle:.....	13
Kelan rajoitukset hormonien erityiskorvausoikeudelle.....	14
Sukurauhasten vaikea vajaatoiminta (121)	14
Henkilötunnusrajoitus	15
Ikärajoitus.....	15
Muutoksenteleoperusteet.....	16
MATKAKORVAUKSET JA MUUT TUET	17
MATKAKUSTANNUKSET JA NIIDEN OMAVASTUUT	17
PITKÄAIKAISSAIRAUKSIEN TUET	19
Vammaistuet, Kela.....	19
Vammaispalvelut, kunta.....	19
Vammaisen pysäköintilupa	19
ASIAKASMAKSUT	20
KUNNALLISET ASIAKASMAKSUT.....	20
Alennukset ja perimättä jättämiset.....	20
Kunnallisen terveydenhuollon asiakasmaksukatto	21
Maksukertymä	21
OMAVASTUUOSUUDET	22
Lääkekustannusten omavastuuosuus.....	22
Matkakustannusten omavastuuosuus	23
SAIRAUSPÄIVÄRAHA JA PIDEMPÄIKAINEN SAIRASTAMINEN	23
Osasairauspäiväraha.....	25
Kuntoutustuki	25
KUNTOUTUS.....	25
Kuntoutus, lääkinnällinen.....	25
Kela 25	
Kunta 25	
Psykotterapia	25
Kela 25	
Kunta ja sairaanhoitopiiri.....	25
Kuntoutus, ammatillinen	25

YKSITYINEN SAIRAANHOITOKULUVAKUUTUS	26
Vakuutuksen hankinta	26
Vakuutuksen käyttö.....	26
Kotivakuutuksen oikeusturvavakuutus	27
HOITOTAKUU.....	27
ULKOMAILLE LEIKKAUKSEEN.....	28
POTILAAN OIKEUDET.....	29
PERUSOIKEUDET JA SYRJINNÄN KIELTO	29
POTILASASIAT	30
Potilasasiakirjat.....	30
Potilaan tiedonsaanti omista potilasasiakirjoista ja virheellisten tietojen oikaisu	32
Asiakkaan asema ja oikeudet.....	33
Hoitoon pääsy	33
Muistutus	34
Kantelu	34
Kanne yleisessä tuomioistuimessa.....	35
Kuluttajansuojalaki	35
Potilaslaki	36
Potilasasiamies.....	36
Potilasvahinko.....	36
Maksettavat korvaukset.....	37
Lääkevahinko.....	37
TALOUDELLINEN TUKI.....	38
ASUMISEN TUET.....	38
Yleinen asumistuki.....	38
Eläkkeensaajan asumistuki.....	38
Opintotuen asumislisä	38
Sotilasavustuksen asumisavustus.....	38
TOIMEENTULON TUET	39
Toimeentulotuki.....	39
Kirkon diakoniatyö	40
Velkaneuvonta	40
Kriisiapu	40

VERONMAKSUKYVYN ALENTUMISVÄHENNYS	40
MUUTOKSENHAKU ELI VALITUS PÄÄTÖKSESTÄ	41
Muutoksenhaku Kela	41
Sosiaaliasiat	42
MUU OIKEUSTURVA.....	42
Tasa-arvovaltuutetun toimisto	42
Vakuutus- ja rahoitusneuvonta	43
Vähemmistövaltuutettu	43
Eduskunnan oikeusasiamies	43
Oikeuskansleri	43
MUUT LAIT	44
Asevelvollisuus	44
Vanhemmuus	45
Lapsen huolto	46
Ylioppilas- ja päästötodistukset.....	46
Työtodistukset.....	47

OPPAAN TARKOITUS

Tämä opas on tehty, jotta siitä löytyisi transihmisille tarpeellista tietoa. Esillä on sellaisia asioita sosiaali- ja terveydenhuollon alalta ja myös muilta yhteiskunnallisilta alueilta, joihin on lakisääteinen oikeus tai joista on mahdollisuuksia saada joko lakisääteisiä tai harkinnanvaraisia tukia eri elämäntilanteissa tai apua ongelmatilanteissa. Joukossa on varmasti sellaisiakin, jotka eivät suoranaisesti koske kaikkia ja varmasti jotakin myös puuttuu.

SUKUPUOLI-IDENTITEETTIASIOIDEN TUTKIMUS JA HOITO

Sukupuoli-identiteetistä

Tietoa sukupuoli-identiteetistä ja sukupuolen korjauksesta voi saada mm. ottamalla yhteyttä Transtukipisteeseen (www.transtukipiste.fi) tai Potilasyhdistys Trasekiin (www.trasek.net).

Lääketieteellinen hoito

Transsukupuolisuus on historiallisista syistä ja sukupuolen korjauksen mahdollistamiseksi julkisessa terveydenhuollossa sekä sairausvakuutusetuksien saamiseksi nykyisin ICD 10 tautiluokituksessa. Olemassa on myös ns. transgenderiyttä.

Tavallisesti henkilöllä on tunne oman anatomisen sukupuolen epämiellyttävyydestä tai epäasianmukaisuudesta ja siihen haetaan sukupuolen korjausta.

Transseksuaalisuuden (transsukupuolisuus= transseksuaalisuus. Jälkimmäistä sanaa käytetään vielä lääketieteellisessä ja juridisessa terminologiassa historiallisista syistä) diagnostiset kriteerit ovat:

1. Halu elää ja tulla hyväksytyksi vastakkaisen sukupuolen edustajana. Tavallisesti tähän liittyy toive saada kirurgista ja hormonaalista hoitoa oman ruumiin muuttamiseksi mahdollisimman samankaltaiseksi kuin toivottu sukupuoli.
2. Transseksuaalisen identiteetin kokemus on kestänyt vähintään kaksi vuotta.
3. Kyseessä ei ole muun mielenterveyshäiriön, esimerkiksi skitsofrenian, oire tai kromosomipoikkeavuus.

Transgender-henkilöillä hoitojen tarve voi olla yksilöllistä: osa transgender-ihmisistä tarvitsee samantyyppisiä hoitoja kuin transsukupuoliset henkilöt saattaakseen kehonsa vastaamaan sukupuoli-identiteettiään. Kaikki transgenderit eivät kuitenkaan hoitoja tarvitse tai halua.

Sukupuolen korjaustutkimuksiin hakeutuminen

STM:n asetus hoidosta ja sen järjestämisestä

”Sukupuolen muuttamiseen tähtäävä tutkimus ja hoito keskitetään Helsingin yliopistolliseen keskussairaalaan (HYKS) ja Tampereen yliopistolliseen sairaalaan (TAYS). Kun henkilö hakeutuu hoitoon transseksuaalisuuden takia tai hänen sukupuoli-identiteettinsä muutoin vaatii selvitystä, hänet tulee ohjata jatkotutkimuksiin toiseen edellä mainituista sairaaloista” (Sosiaali- ja terveysministeriön asetus sukupuolen muuttamiseen tähtäävän tutkimuksen ja hoidon järjestämisestä sekä lääketieteellisestä selvityksestä transseksuaalin sukupuolen vahvistamista varten).

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2002/20021053>

Asetuksien tarkoituksena on helpottaa ja ohjata hoitoon pääsyä asiantuntevaan hoitopaikkaan, koska ilmiötä tuntematon lääkäri on voinut ymmärtää tarpeen sukupuolen korjaukseen väärin tai tarpeettomana ja siksi potilaita on jäänyt vaille tarvittavaa tutkimusta ja hoitoa.

Tähän erityistason sairaanhoidon tutkimukseen hakeutuva tarvitsee kuitenkin lääkärin lähetteen perusterveydenhuollosta ja sen voi saada yksityislääkäriltä tai terveyskeskuslääkäriltä. Ainoa ikäraja, joka mainitaan transsukupuolisuutta koskevassa lainsäädännössä, on täysi-ikäisyyden vaatimus, kun sukupuoli hoidon lopussa vahvistetaan väestötietojärjestelmään.

Lähetete

Lähetete tulee laatia ja toimittaa jatkohoitopaikkaan viipymättä lääkärin toimesta. Lähetete tulee myös kiireettömässä tapauksessa lähettää jatkohoitopaikkaan viikon kuluessa siitä kun sen tekemisen tarve on todettu. (Sosiaali- ja terveysministeriön asetus potilasasiakirjojen laatimisesta sekä niiden ja muun hoitoon liittyvän materiaalin säilyttämisestä 8 §). Lähetete saattaa joskus hävitä, joten jos sieltä, minne lähetete on mennyt, ei kuulu mitään noin 1 kk:n kuluttua, voi soittaa ja kysyä lähettäjältä lähetteen lähettämisestä tai lähetteen vastaanottajapaikasta lähetteen saapumisesta ja mahdollisesta vastaanottoajasta.

On hyvä varautua siihen, että on ensimmäinen transpoliklinikkaan lähetettävä haluava tämän lääkärin luona, eikä lääkäri välttämättä tunne käytäntöä, ja siksi kannattaa ottaa ainakin STM:n asetukset ja transtutkimusyksikköjen yhteystiedot mukaan ja antaa ne hänelle. Lääkärinä voi pyytää soittamaan transpoliklinikalle, jos hän tarvitsee lisätietoa. Häntä voi myös pyytää merkitsemään soittopyynnön potilaskertomukseen ja merkitä myös sinne tiedon ottamastaan puhelinyhteydestä ja sen tuloksista.

Joskus voi olla helpompaa hakea lähetete yksityislääkäriltä sairaanhoitopiirien sisäisten ohjeistusten takia.

(Hoitavan lääkärin tulee tehdä potilaskertomukseen merkinnät potilaan taudinmäärityksen tai hoidon kannalta merkittävästä puhelinyhteydestä sekä muusta vastaavasta konsultaatiosta ja hoitoneuvottelusta.

Merkinnöistä tulee käydä ilmi konsultaation tai neuvottelun ajankohta, asian käsittelyyn osallistuneet henkilöt sekä tehdyt päätökset ja niiden toteuttaminen. (Sosiaali- ja terveysministeriön asetus potilasasiakirjojen laatimisesta sekä niiden ja muun hoitoon liittyvän materiaalin säilyttämisestä))

Yleensä erikoissairaanhoidossa on määritelty ne kriteerit, jotka täytettyä perusterveydenhuollon lääkäri voi laittaa lähetteen erikoissairaanhoitoon, tätä kutsutaan hoidon porrastukseksi, mutta tällaisia saavutettavia kriteereitä ei transsukupuolisuuden diagnostiikassa ole eli diagnoosia ei tarvitse asettaa tai varmentaa perusterveydenhuollossa tai sairaanhoitopiirissä. Koska transsukupuolisuustutkimus tarvitsee asiantuntijuutta, tehdään tutkimus ja annetaan sen perusteella diagnoosi ja hoito ainoastaan HYKSissä ja TAYSissä. (Sosiaali- ja terveysministeriön asetus erityistason sairaanhoidon järjestämisestä ja keskittämisestä).

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2006/20060767>

Terveystenhoitopalveluja ja niitä tarvitsevia potilaita on mahdollista priorisoida, mutta etusijajärjestykseen asetettaessa on kuitenkin otettava huomioon sekä perustuslain syrjintäkielto ja yhdenvertaisuussäännös että velvollisuus yksilöllisesti selvittää potilaan terveydentila ja hänen siitä johtuva terveystalvelujen tarpeensa.

<http://www.stm.fi/tiedotteet/tiedote/view/1273163>

Mikäli lähete- tai maksusitoumusasioissa on hankaluuksia, voi apua hakea Transtukupisteeltä (www.transtukupiste.fi) tai Potilasyhdistys Trasek ry:ltä. (www.trasek.net, sähköposti: hallitus@trasek.net tai puheenjohtaja@trasek.net).

STM:n asetus erityistason sairaanhoidosta

Tässä asetuksessa määritetään keskitetyt, erityistä asiantuntemusta vaativat hoitopaikat.

ERIKOISSAIRAANHOITO

Erikoissairaanhoidossa (mm. transpoliklinikka, plastiikkakirurgia, sisätaudit, naistenklinikka ym.) hoidon tarve on arvioitava kolmessa viikossa lähetteen saapumisesta. Se voidaan tehdä lähetteen perusteella tai potilas voidaan kutsua sairaalan poliklinikalle arviota varten. Jos arvio tehdään lähetteen perusteella, potilaan on saatava tieto tutkimussuunnitelmasta kolmessa viikossa. Jos lääkäri toteaa tutkimusten perusteella, että potilas tarvitsee hoitoa, se on aloitettava viimeistään kuuden kuukauden kuluessa. Potilaalle on ilmoitettava hoitoon pääsyn ajankohta. Jos ilmoitettu ajankohta muuttuu, on uusi ajankohta ja muutoksen syy ilmoitettava potilaalle välittömästi.

Transpoliklinikka (ja muu yksikkö) lähettää potilaalle ilmoituksen, jossa on hänelle varattu vastaanottoaika tai ilmoitus arvioidusta vastaanottoajankohdasta, joka varmentuu myöhemmin. Mikäli tutkimusyksiköistä (tai myöhemmin muusta

erikoissairaanhoidon yksiköstä) ei kuulu mitään, voi soittaa ja kysyä, onko kyseinen lähete saapunut sinne. Joskus, tosin harvoin, ne saattavat kadota tai atk-systeemi toimii virheellisesti. Sairaanhoidopiirin ulkopuolelta saapuvat potilaat tarvitsevat maksusitoumuksen, ja sen transtutkimusyksikkö pyytää potilaan omasta sairaanhoidopiiristä lähetteen saavuttua.

(Sosiaali- ja terveysministeriö: Hoidon tarpeen arviointi erikoissairaanhoidossa:
<http://www.stm.fi/Resource.phx/publishing/documents/7526/index.htx>)

HYKS Trans-poliklinikka

Käyntiosoite: Tukholmankatu 8 F, Helsinki

Postiosoite: PL 442, 00029 HUS

Kanslian puhelinnumero: (09) 471 75475

Fax: (09) 471 75478

Sukupuoli-identiteettihäiriöiden, lähinnä transseksuaalisuuden diagnosointi ja hoito. Sukupuoli-identiteettihäiriöistä kärsivien potilaiden kanssa tapahtuva selvittelevä ja tukeva terapiatyöskentely. Sukupuolenkorjausprosessin seuranta ja sen koordinointi muun muassa hormoni- ja kirurgisia hoitoa toteuttavien tahojen kanssa, sekä tarvittavien lausuntojen tekeminen yhteistyössä Tampereen yliopistollisen sairaalan TRANS-työryhmän kanssa.

<http://www.hus.fi/default.asp?path=1,32,660,546,621,763,1232,2242,2306>

TAYS Trans-poliklinikka

Postiosoite: Tampereen yliopistollinen sairaala, Yleissairaalapsykiatrian poliklinikka
PL 2000, 33521 Tampere

Käyntiosoite: Teiskontie 35, rakennus Z 3

puhelinvaihte (03) 311 611

osastonsihteeri (03) 311 65216

(03) 311 64378

Vastuuhenkilöt:

Apulaisylilääkäri

Puhelin: (03) 311 611

Osastonhoitaja

Puhelin: (03) 311 611

TRANS-poliklinikalla tehdään transseksuaalisuuden ja muiden sukupuoli-identiteetin tutkimuksia ja hoitoa.

Lähtämisen perusteet

- transseksuaalisuuden tutkimus ja hoito, Laki transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta n:o 563/2002
- muu sukupuoli-identiteetin tutkimus

<http://www.tays.fi/default.aspx?nodeid=10626>

SAIRAUDEN- JA TERVEYDENHOITO

SAIRAAZHOIDON JÄRJESTÄMINEN

Kunta

Kunnan velvollisuus on kansanterveyslain mukaisesti järjestää asukkaittensa perusterveydenhuolto sekä huolehtia siitä, että he saavat myös erikoissairaanhoitoa. Erikoissairaanhoitoa varten kunta on mukana jossakin sairaanhoitopiirissä jäsenenä. Kaikki ovat iästä riippumatta oikeutettuja käyttämään terveyskeskuksen hammashoitoa. Edellä mainituista peritään asetuksen mukainen maksu, joista ei enää saa Kelasta korvausta

Työterveyshuolto

Työntekijällä voi olla myös mahdollisuus käyttää sairastuessaan työterveyshuollon lääkärin palveluja

Opiskelijaterveydenhuolto

Peruskoulu- ja lukiolaisten terveydenhuollosta vastaa kotipaikkakunta. Kouluterveydenhuolto on lakisääteistä ja maksutonta terveydenhoitopalvelua. Koululla voi olla terveydenhoitaja ja koululääkäri, jotka tekevät oppilaille määräajoin yksilölliset terveystarkastukset.

Yliopisto-opiskelijoiden terveydenhuolto on kansanterveyslain nojalla siirretty Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiölle eli YTHS:lle. Kaikki ylioppilaskuntien jäsenet ovat oikeutetut YTHS:n palveluihin ja käyttämään mitä YTHS:n asemaa haluavat. Vastaanotolle tullessa voi henkilöllisyyden todistaa opiskelijakortilla. www.yths.fi

Ammattikorkeakoululaisten terveydenhuolto on kuntien vastuulla. Kunnat saavat itse päättää, mitä opiskeluterveydenhuollon palveluita ne tarjoavat

Yksityinen terveydenhuolto

Julkisen sektorin rinnalla on olemassa yksityislääkäreiden vastaanottoja, tavallisesti joko lääkärin nimellä tai lääkärikeskuksia (Terveystalo, Diacor; Mehiläinen ym.) jossa

toimii yksityislääkäreitä, joko yleislääkäreitä tai erikoislääkäreitä. Heille voi varata ajan puhelimitse ja jo varaamisvaiheessa voi kysyä ensinnäkin vastaanottoajan pituutta (esim. mahdollisuutta saada pidempää vastaanottoaikaa, jos tarvitaan esim. pidempi selvittely tai B-lausunnon kirjoittaminen) ja hintaa ja palvelujen ehtoja ja saatavuutta ao. potilaan asiassa. Käynnin hinta on kiinni siitä, onko lääkäri erikoislääkäri ja lisäksi potilaan käynnin ajalliseen keston. Lisäksi tulevat muut kustannukset, kuten esim. toimistomaksu tai toimenpidemaksu, tarvikkeet ym. Yksityisten palvelujen tarjoajat voivat määrätä itse palveluhinnat ja palvelun tarjontaehdot ja niistä on velvollisuus tiedottaa asiakkaalle ennen palvelun vastaanottamista.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1990/19900152>

<http://www.kuluttajavirasto.fi/File/f26f2a9b-bdca-46e4-845d-3752e344653b/0/Hinnat%20selke%C3%A4sti%20esille%20.pdf>

<http://acta.uta.fi/pdf/951-44-4888-X.pdf>

Kiireetön hoito

Kiireellinen hoito

TERVEYDENHUOLLON KUSTANNUSTEN KORVAUS

Sairausvakuutuslaki

Sairausvakuutuslaissa määrätään oikeudesta korvaukseen tarpeellisista sairauden hoidon aiheuttamista kustannuksista ja lyhytaikaisen työkyvyttömyyden aiheuttamasta ansionmenetyksestä. Sairausvakuutuskorvausten saaminen edellyttää, että henkilö kuuluu Kansaneläkelaitoksen eli Kelan sairausvakuutuksen piiriin. Kelan sairausvakuutuksen piiriin kuuluvat yleensä kaikki Suomessa vakinaisesti asuvat henkilöt. Vakainainen asuminen tarkoittaa, että henkilöllä on Suomessa varsinainen koti ja että hän pääasiallisesti oleskelee täällä. Jos henkilö muuttaa yli vuodeksi ulkomaille, ei hän voi yleensä enää kuulua Kelan hoitaman sairausvakuutuksen piiriin. Kun joku muuttaa Suomesta ulkomaille tai ulkomailta Suomeen, tekee Kela päätöksen siitä, kuuluuko hän Suomen sosiaaliturvan piiriin eli onko hänellä oikeus Kelan myöntämiin sosiaaliturvaetuuksiin. Päätöksen perustana on laki asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta, joka tunnetaan myös nimellä soveltamisalalaki. (1573/1993).<http://www.edilex.fi/kela/fi/lainsaadanto/19931573/O1>

Mikäli muuttaa ulkomaille, pitää tehdä siitä Kelalle ilmoitus, jolloin Kela päättää, kuuluuko henkilö enää Suomen sairausvakuutusjärjestelmän piiriin ja ulkomailta takaisin muutettaessa on ilmoitettava, että pääsee taas Suomen sairausvakuutusjärjestelmän piiriin. Pitää huolehtia siitä, että aiemmin saadut erityiskorvaukset palautuvat takaisin muutettaessa.

Julkisen terveydenhuollon kustannuksia ei korvata sairausvakuutuslain mukaan.

Yksityisillä sairausvakuutuksilla on omat korvausmenettelyt.

Kansaneläkelaitos - Kela

Kansaneläkelaitos (Kela) ja sen paikallistoimistot vastaavat sairausvakuutuksen toimeenpanoon liittyvistä tehtävistä ja nämä sairausvakuutukseen liittyvät lakisääteiset hakemukset tehdään yleensä niihin tarkoitetuilla lomakkeilla Kelan paikallistoimistolle. Hakemukset on toimitettava niille säädettyjen määräaikaajan kuluessa. Joissakin tapauksessa hakemuksen voi tehdä myös Kelan asiointipalvelussa internetin kautta
(<http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/170308125033HP?OpenDocument>)

Kelan julkaisu: Kun sairastat

[http://www.kela.fi/in/internet/liite.nsf/NET/050208103946HL/\\$File/ATTTG8IG.pdf?OpenElement](http://www.kela.fi/in/internet/liite.nsf/NET/050208103946HL/$File/ATTTG8IG.pdf?OpenElement)

Kela korvaa sairausvakuutuslain mukaisesti yksityisestä terveydenhuollosta aiheutuneita kustannuksia: osan yksityislääkärin palkkioista, osan niistä kustannuksista, jotka aiheutuvat yksityislääkärin määräämästä tutkimuksesta ja hoidosta, yksityisestä hammashoidosta, sekä yleensä lääkkeitä ja matkoista.

Kela ei korvaa julkisen terveydenhuollon kustannuksia, koska niitä ylläpidetään verovaroin. Kustannuksia yksityisestä sairaanhoidosta ei korvata myöskään, jos potilas on hoidossa julkisessa sairaalassa tai laitoksessa, esim. vanhainkodissa. Sairausvakuutuksen korvauksen perusteena on korvaustaksa joka kertoo, minkä osan peritystä palkkiosta Kela hyväksyy korvauksen perusteeksi. Tämä korvaus on vain osa taksan määrästä ja siksi potilas maksaa aina itse osan sairauskuluistaan.

Kelan asiointipalvelu

Kelalla on sivuillaan Internetin kautta toimiva asiointipalvelu, jonne voi kirjautua mm omilla pankkitunnuksilla tai sähköisellä henkilökortilla. Asiointipalvelussa voi katsoa mm. mitä korvauksia Kela on myöntänyt sairaanhoidosta, lääkkeitä ja matkoista. Asiointipalvelussa voi myös seurata omien lääke- ja matkakorvausten vuotuisen omavastuuosuuden täyttymistä. ja tehdä joitakin omia hakemuksia.
<http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/160104104919IL?OpenDocument>

Sairauskassa, vakuutuskassa

Joihinkin ammatteihin tai ammattialaan kuuluvilla henkilöillä tai joillakin yritysten henkilöstöllä voi olla oma vakuutuskassa eli sairauskuluja korvaava sairauskassa. Lähempää tietoa saa omasta kassasta.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19921164>

Lääkäripalkkiot, lääkärin määräämä tutkimus ja hoito

Kela korvaa sairauskustannuksia yksityislääkärin ja yksityishammaslääkärin palkkioista, hoidosta ja tutkimuksista määritellyn korvaustaksan mukaan, mikäli ne kuuluvat sairausvakuutuslain mukaan korvattaviksi. Ts. mm. pelkästään ns. kosmeettiseksi luokiteltavaa kirurgiaa yksityispuolella ei yleensä korvata.

(<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2004/20041224>).

Transsukupuolisuuden hoito tapahtuu julkisessa sairaanhoidossa, mutta sitä voidaan määrätäyissä toimenpiteissä tehdä myös yksityisessä terveydenhuollossa, joten se ei ole kosmeettista kirurgiaa siinä mielessä, ettei Kelan tarvitsisi sitä korvata. Tässä on Kelalla kuitenkin ollut erilaisia päätöksiä, joten Kelan toimistoon kannattaa aina etukäteen olla yhteydessä ja apuna korvausten saamisessa on esim. transtyöryhmän lääkärin lausunto hoidosta, jonka saa Trasekista.

Kela ei korvaa julkisen terveydenhuollon kustannuksia, koska niitä ylläpidetään verovaroin. Kustannuksia yksityisestä sairaanhoidosta ei korvata myöskään, jos potilas on hoidossa julkisessa sairaalassa tai laitoksessa, esim. vanhainkodissa. Sairausvakuutuksen korvauksen perusteena on korvaustaksa joka kertoo, minkä osan peritystä palkkiosta Kela hyväksyy korvauksen perusteeksi. Tämä korvaus on vain osa taksan määrästä ja siksi potilas maksaa aina itse osan sairauskuluistaan.

Jos käy säännöllisesti hakemassa esim. hormoni-injektion yksityisen lääkäriaseman sairaanhoitajalta, tarvitsee Kelan korvausta varten siihen aina etukäteen lääkärin antaman SV 3 Tutkimus- tai hoitomääräys – lomakkeen, jos henkilö haluaa syntyneisiin kustannuksiinsa Kelan korvauksia. SV 3 lomake on voimassa vuoden, mutta korvauksia pitää hakea viimeistään 6 kk:n sisällä ensimmäisestä hoitokäyntimerkinnästä tai maksusta. Kaikki kuitit pitää olla korvaushakemuksen mukana.

Yksityislääkärin antaman lausunnon kustannuksista voi hakea Kelan korvausta, jos lausunto on annettu sairausvakuutusta varten (esim. lääkkeiden erityskorvausta tai sairauspäivärahan hakemista varten). Korvausta ei voi saada, jos hankkii lääkärintodistuksen esimerkiksi työhöntulotarkastusta tai eläkkeen tai kuntoutuksen hakemista varten

<http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/net/090801145433eh?opendocument>

Hammashoito

Kela korvaa sairausvakuutuksen mukaan yksityishammaslääkärin tekemää tutkimusta, ehkäisevää hoitoa ja suun alueen sairauden ja hammassairauden hoitoa.

Korvausta ei saa

- julkisen terveydenhuollon kustannuksista
- proteettisista toimenpiteistä, kuten irtoproteeseista, hammaskruunuista, -silloista tai -implanteista tai niiden korjauksista*

- hammasteknisestä työstä*
- oikomishoidosta (paitsi erityisin perustein)
- ajalta, jolloin olet hoidossa julkisessa sairaalassa tai laitoksessa.

* Poikkeuksena rintamaveteraanit ja miinanraivaajat.

Yksityisen hammaslääkärin palkkioista Kela korvaa 60 % enintään korvaustaksan mukaisesta määräst.

[http://www.kela.fi/in/internet/liite.nsf/alias/taksa/\\$File/taksa.pdf?OpenElement](http://www.kela.fi/in/internet/liite.nsf/alias/taksa/$File/taksa.pdf?OpenElement)

Suun ja hampaiden tutkimus korvataan vain kerran kalenterivuodessa.

Myös hammashoidon lääkekustannuksia ja matkakustannuksia korvataan sekä julkisella että yksityisellä käytäessä. Ne ovat muiden lääkäri- ja terveydenhuollon käyntien kanssa samassa omavastuuosassa.

Hammashoidon kustannusten korvausperusteista Kelan verkkosivuilla:

<http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/090801161443EH?OpenDocument>

Isompia leikkauksia ennen kannattaa huolehtia, ettei hampaistossa ole tulehduksia.

Kelan korvausten määrä

Perusteet Kelan korvauksille löytyvät täältä:

<http://www.edilex.fi/kela/fi/lainsaadanto/20041336>

Kelan korvaustaksat löytyvät täältä:

[http://www.kela.fi/in/internet/liite.nsf/alias/taksa/\\$File/taksa.pdf?OpenElement](http://www.kela.fi/in/internet/liite.nsf/alias/taksa/$File/taksa.pdf?OpenElement)

Taksa kertoo, minkä osan peritystä palkkiosta Kela hyväksyy korvauksen perusteeksi. Enemmästä ei makseta, vaikka tosiasiallinen peritty palkkio olisi huomattavasti suurempikin. Taksa ei siis ole mikään yläraja sille, minkä suuruisen palkkion yksityinen terveydenhuollon palvelun tuottaja voi potilaalta periä. Sairausvakuutus ei myöskään korvaa mm. yksityisen laitoksen toimistomaksuja, leikkaussalimaksuja, ennaltaehkäisevän hoidon maksuja (esim. osa rokotteista). Tämä kannattaa huomioida mm. käyttäessä esim. kirurgisia palveluja (leikkauksia) yksityissektorilta, että kelakorvauksia ei saa koko kustannuksista. Usein yksityiset laitokset antavat asiakkaalle tiedoksi joko kokonaiskustannuksen, joka pitää olla eriteltyinä, josta itse joutuu hakemaan sairausvakuutuskorvaukset tai mikäli yksityinen laitos kuuluu suorakorvausjärjestelmään, kustannukseksi annetaan asiakkaan maksettavaksi jäävä osuus.

Kannattaa myös etukäteen tarkistaa hyväksyykö Kela leikkauksen kustannukset sairausvakuutuslain mukaisesti korvattavaksi ollenkaan, ettei myöhemmin tule yllätyksiä. Kela saattaa joskus evätä sairausvakuutuskorvauksia vedoten kosmeettiseen kirurgiaan. Näistä epäävistä päätöksistä kannattaa aina tehdä muutoksenhaku.

Suorakorvausmenettely

Suorakorvausmenettelyä voivat käyttää sellaiset terveydenhuollon palvelujen tuottajat, jotka ovat sopineet Kelan kanssa suorakorvausmenettelystä. Tämä tarkoittaa sitä, että tässä tapauksessa korvauksen voi saada jo suoraan lääkärin vastaanotolla näyttämällä omaa Kela-korttia. Suorakorvausta käytetään esimerkiksi yksityisellä terveydenhuollon laitoksessa esim. lääkäriasemalla mm. lääkärinpalkkioiden, hammaslääkäripalkkioiden sekä tutkimuksen ja hoidon korvaamisessa. Perittävästä maksusta vähennetään silloin sairausvakuutuskorvauksen määrä ja maksettavaksi jää ainoastaan potilaan oma osuus. Myös apteekissa saa yleensä Kelan korvauksen suoraan. Mikäli näin ei jostain syystä tapahdu, antaa apteekki asiakkaan mukaan kaavakkeen, jolla voi hakea Kelan osuutta Kelasta. Hakemuksen teolla on määräaika.

Palvelujen tuottajan antamasta kuitista näkyy palvelun kokonaishinta, Kela-korvauksen suuruus ja omavastuuosuus. Laitos ei voi antaa Kelan puolesta korvauspäätöstä, mutta sitä tarvittaessa esim. muutoksenhakua varten, voi sen pyytää Kelasta kirjallisena päätöksenä korvauksen maksamisesta. Päätös lähetetään Kelasta postitse siinä tapauksessa aina, jos korvausta ei makseta.

Kelan asiointipalvelussa näkyvät myös ne korvaukset, jotka on maksettu muulle maksun saajalle, esim. suorakorvauksena terveydenhuollon palvelujen tuottajalle.

LÄÄKKEET

LÄÄKKEET, NIIDEN KORVAUKSET JA OMAVASTUUT

Reseptilääkkeistä ja kliinisistä ravintovalmisteista, jotka lääkäri on määrännyt sairauden hoitoon, - voi saada Kelalta korvausta samalla ostokerralla enintään kolmen kuukauden hoitoaikaan vastaavan lääkemäärän kustannuksista. Osaa lääkkeistä Kela ei korvaa lainkaan. Lääkekulujen korvaamisen edellytyksenä on, että lääkkeelle, perusvoiteelle tai kliiniselle ravintovalmisteelle on vahvistettu korvattavuus ja kohtuullinen tukkuhinta lääkkeiden hintalautakunnassa (HILA). Muussa tapauksessa lääke jää kokonaan asiakkaan maksettavaksi. Korvauksen saa yleensä jo apteekissa omaa Kela-korttia näyttämällä. Jos korvausta ei saa apteekissa, sitä voi hakea Kelasta jälkikäteen enintään kuuden kuukauden kuluessa lääkkeen ostamisesta lomakkeella (SV 127) ja tarvittavilla liitteillä (alkuperäiset kuitit). Lääkekorvauksissa on omavastuu, jonka ylittymisen jälkeen Kela korvaa suurimman osan lääkkeen hinnasta. Katso: Maksukatot

Lääkekorvauksia maksetaan kolmessa korvausryhmässä:

Peruskorvaus: 42 % ostetun lääkkeen hinnasta. Huom. joissain lääkkeissä on rajoitettu peruskorvaus.

Alempi erityiskorvaus on 72% enintään lääkkeen viitehinnan mukaisesta osuudesta.

Ylempi erityiskorvaus: 100 % ostetun lääkkeen hinnasta, mutta jokaisesta samalla kertaa ostetusta lääkkeestä asiakas maksaa kuitenkin 3 euron omavastuun.

Alle 40 euroa maksavissa lääkkeissä viitehinnaksi määritellään ryhmän halvimman lääkkeen hinta + 1,50 euroa ja yli 40 euron lääkkeissä viitehintana on ryhmän halvimman lääkkeen hinta + 2 euroa.

- Jos ryhmän halvimman lääkkeen hinta on 30 euroa, ryhmän viitehintana on 31,50 euroa
- Jos halvimman lääkkeen hinta on 50 euroa, ryhmän viitehintana on 52 euroa

Jos asiakas ostaa lääkkeen, jonka hinta on korkeintaan tälle lääkeryhmälle määritelty viitehintana, hän saa "normaalin" kelakorvauksen lääkkeestä. Mikäli asiakas kuitenkin haluaa käyttöönsä tästä ryhmästä jonkin kalliimman valmisteen, kelakorvaus maksetaan viitehinnasta ja asiakkaan maksettavaksi jää tämän yli menevä kustannus.

Jos kalliimman lääkkeen käyttö on lääketieteellisistä syistä perusteltua, lääkäri voi kieltää lääkkeen vaihdon edullisempaan valmisteeseen tekemällä siitä merkinnän reseptiin. Tällöin kelakorvaus maksetaan lääkkeen todellisen hinnan perusteella. Asiakas ei voi kuitenkaan itse enää apteekissa kieltää lääkkeen vaihtoa edullisempaan valmisteeseen ilman, että hän joutuu maksamaan lääkkeestä enemmän. Apteekin kassakuitista selviää aina asiakkaan kelakorvauksen, omavastuun ja ei-korvattavan osuuden suuruudet.

Lääkkeen hinta jaetaan apteekissa Kelan korvaamaan osuuteen, omavastuuosuuteen (viitehinnasta asiakkaan maksettavaksi jäävä osuus) ja ei-korvattavaan osuuteen. Asiakas siis maksaa omavastuun ja mahdollisen ei-korvattavan osuuden.

Lääkevaihto

Kun lääkärin määräämän lääkevalmisteen vaihtaa apteekissa edullisempaan lääkkeeseen (mikäli lääkäri ei ole reseptimerkinnällään kieltänyt vaihtoa), silloin voi säästää lääkekustannuksissa. Jos asiakas itse ei halua vaihtaa lääkettä ja sen hinta on viitehintaa korkeampi, korvauksen saa enintään viitehinnasta ja maksettavaksi tulee lisäksi viitehinnan ylittävä osuus. Tämä viitehinnan ylittävä osuus ei myöskään kerrytä lääkekustannusten vuotuista omavastuuosuutta. Viitehintajärjestelmän ja lääkevaihdon laajentumisen myötä lääkevaihdon piiriin on tullut aiempaa enemmän valmisteita. Lääkevalmisteiden vaihtokelpoisuus arvioidaan Lääkelaitoksessa. Lääkelaitos hyväksyy vaihdon piiriin vain sellaiset lääkevalmisteet, jotka voidaan vaihtaa keskenään.

<http://www.laakelaitos.fi/laaketieto/laakevaihto>

Viitehintajärjestelmä

Viitehintajärjestelmä on tullut voimaan 1.4.2009.

Kun lääke ei kuulu viitehintajärjestelmän piiriin, maksaa Kela korvauksen lääkkeen myyntihinnasta.

Kun lääke kuuluu viitehintajärjestelmän piiriin, korvaus lasketaan enintään lääkkeen viitehinnasta. Jos lääkkeen myyntihinta on viitehintaa korkeampi halua vaihtaa lääkettäsi edullisempaan valmisteeseen, maksat omavastuuosuuden lisäksi lääkkeen viitehinnan ylittävän osuuden. Tämä viitehinnan ylittävä osuus ei kerrytä lääkekustannustesi vuotuista omavastuuosuutta. Viitehintaa edullisemmista lääkkeistä korvaus maksetaan lääkkeen myyntihinnasta.

Jos lääkäri kieltää lääkevaihdon lääketieteellisistä tai hoidollisista syistä reseptiin tekemällään merkinnällä, Kela maksaa korvauksen lääkkeen myyntihinnasta.

Apteekista voi kysyä tai katsoa lääkehausta kuuluuko lääke viitehintajärjestelmään ja mikä sen viitehintaa on. Palvelusta näkee myös lääkkeen korvattavuuden:

http://asiakas.kela.fi/laakekys_app/LaakekysApplication

Myös Kelan sivuilta löytää viitehinnat ja vaihtokelpoiset valmisteet hintoineen:

<http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/020402123907EH?OpenDocument>

”Apteekkikoukeroita”

Joskus apteekkihenkilökunta voi kiinnittää huomiota henkilön etunimenhenkilötunnuksen ja hormonihoidon tavanomaisen kohderyhmän eroavaisuuksiin, huomauttamalla mm, että toisen sukupuolen edustajalle ei voida määrätä toisen sukupuolen hormoneja, kieltäytymällä toimittamasta reseptiä tai kieltäytymästä antamasta lääkkeestä Kelan peruskorvausta pelätessään, ettei kela korvaa sitä apteekille ja se jää apteekin vahingoksi, vaikka lääkemääräyksessä olisi lääkärin merkitsemänä ruksattu kohta: sairauden hoito, eikä kohta: muu. Onneksi näitä tapahtuu harvoin. Etunimieroavaisuuksissa kannattaa pitää virkatodistusta, jossa näkyy nimenmuutos, tai jopa vanhaa kelakorttia mukana. Reseptissä on usein henkilötunnus ja sen muuttuessa on oikeus lääkkeeseen joskus todistettava virkatodistuksella, jossa näkyy henkilötunnuksen muutos. (Nämä viimeiset voi välttää pyytämällä tarvittaessa uuden reseptin vaikka lääkärille varatulla puhelinajalla).

Apteekkihenkilökuntaa voi joko pyytää soittamaan reseptin antaneelle lääkärille tai yrittää ystävällisesti selvittää, miksi on saanut reseptin ja pyytää katsomaan STM:n asetusta transsukupuolisuuden hoidosta vaikka Internetistä. Transpoliklinikalta saatu mahdollinen todistus transsukupuolisuuden hoidosta todistus auttaa myös. Mikäli Kelakorvausta ei saa, voi sen hakea jälkikäteen Kelalta ja pitää korvauspäätös mukana seuraavaa lääke-erää apteekista hakiessa.

Lääkkeiden erityiskorvausoikeudet

Kelan edellytykset erityiskorvausoikeudelle:

Lääkkeiden erityiskorvausoikeuden edellytykset

Erityiskorvausoikeus täytyy anoa Kelalta (olemassa on alempi ja ylempi). Niihin tarvitaan B-lääkärintodistus. Oikeus erityiskorvaukseen voi olla **määräaikainen tai ilman määräaikaa** ja tehty päätös lähetetään kirjallisena hakijalle. Jos oikeus on myönnetty, tulee postitse automaattisesti muutaman viikon kuluessa uusi suomalainen Kela-kortti, johon on merkitty erityiskorvausoikeus ja sen mahdollinen määräaika.

Jos viralliseen poliisiviranomaisen myöntämään henkilökorttiin on merkitty tiedot erityiskorvattavista lääkkeistä (näistä tiedoista tulee ilmoittaa korttia haettaessa), aikaisemmat tiedot eivät kortissa muutu, ellei henkilö hae uutta henkilökorttia, joka on maksullinen.

<http://www.vaestorekisterikeskus.fi/vrk/home.nsf/pages/B4D2D18321354FE3C22572180034AEAA?opendocument>

Perusteet erityiskorvausoikeudelle määrittelee Kela Valtioneuvoston asetuksen perusteella. <http://www.edilex.fi/kela/fi/lainsaadanto/pdf/kela20071105.pdf>
<http://www.edilex.fi/kela/fi/lainsaadanto/20090198>

Erityiskorvausoikeutta esim. hormonikorvaushoidon lääkkeistä (ylempi erityiskorvaus) haetaan Kelan toimistosta B-lääkärinlausunnolla. Periaatteessa siis B-lääkärintodistuksen pitäisi riittää. Lääkärinlausunnon tulee yleensä olla erikoissairaanhoidon yksikön tutkimuksiin perustuva tai erikoislääkärin antama eli tässä tapauksessa joko HYKSin tai TAYSin erikoislääkärin, joka vastaa hormonihoidon aloituksesta ja toteutuksesta. Kelan asiointipalvelusta voi nähdä, onko B-lääkärinlausunto saapunut Kelaan ja myös sen onko oikeus erityiskorvaukseen myönnetty.

B-lääkärintodistuksen saamiseksi hormonien erityiskorvausoikeutta varten ei tarvitse useimmiten jo olemassa olevassa hoitosuhteessa hakeutua lääkärin vastaanotolle, puhelinajan varaus lääkärille riittää. Lääkäri lähettää todistuksen ja laskun siitä kotiin. Mikäli B-todistusta ei jostakin syystä saa, asiasta voi hakeutua vastaanotolle tai kääntyä puhelimitse tai kirjallisesti lääkärin tai toimipaikan vastaavan johtajan puoleen

Jos Kela myöntää oikeuden erityiskorvaukseen, korvaus voidaan maksaa valmisteista, jotka on ostettu sen jälkeen, kun B-lääkärinlausunto on saapunut Kelan toimistoon, kun toimittaa hakemuksen ja liitteet (reseptikopion ja alkuperäiset ostokuitit) Kelalle määräajan sisällä. Joissakin sairauksissa ennen erityiskorvausoikeuden myöntämistä edellytetään elämäntapamuutoksia, joiden vaikutuksia sairauteen seurataan. Lisäksi joissain sairauksissa vaaditaan vähintään 6 kuukauden säännöllinen lääkitys ennen

erityiskorvausoikeuden myöntämistä. Näitä ei kuitenkaan edellytetä hormonikorvauksesta myönnytyissä erityiskorvausoikeuksissa. Kela edellyttää yhdenvertaisuuden vastaisesti henkilötunnuksen muutosta ks. jäljempänä rajoitukset.

Aina kannattaa säästää kaikki maksukuitit, apteekki antaa pyydettyä printatun ja allekirjoitetun lomakkeen, jossa näkyy tarkat tiedot ostoksesta ja siihen niitataan kiinni maksukuitti. Tällöin ei yleensä reseptikopiota tarvita. Näin on helppo tarkistaa ja muistaa, mitä on milloinkin ostettu eikä pieni kassakuitti häviä helposti.

Mikäli Kela ei myönnä erityiskorvausoikeutta, voi siitä valittaa. Tänä valitusajankana saa vain peruskorvauksen lääkkeitä. Reseptit ja apteekin ostokuitit (ne haalistuvat ajan mittaan, apteekista voi pyytää tulosteen ostetuista lääkkeitä ja ostokuitista kannattaa ottaa heti kopio) pitää siltä ajalta säilyttää. Usein muutoksenhaku kestää niin kauan, että pikemmin saa muuttuneen henkilötunnuksen jälkeen uudella B-todistuksella. Ks. kohta Muutoksentekeperusteet.

Kelan sivuilla on esimerkkejä lääkkeiden korvaukseen laskemisesta <http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/090801172140EH?OpenDocument>

Kelan rajoitukset hormonien erityiskorvausoikeudelle

Kela on määrittänyt toistaiseksi rajoituksia sairausvakuutuslain mukaisissa etuuksissa, varsinkin lääkekorvauksissa, oikeudellisen sukupuolen perusteella mm. vaikean sukurauhasten vajaatoiminnan hormonikorvaushoidon erityiskorvausoikeuden saamisessa.

Jäljempänä on Kelan päätös. Tästä päätöksestä on Tasa-arvovaltuutetun kannanotto, ja Kelaa on kehoitettu muuttamaan päätöstään. Toistaiseksi sitä ei ole tehty.

Sukurauhasten vaikea vajaatoiminta (121)

(Hypogonadismus; E28.3, E29.1, E89.4, E89.5, Q96, Q98)

Lausunnon ja lääkehoidon tarvearvion edellytetään perustuvan erikoissairaanhoidon yksikössä suoritettuihin tai sisätautien, endokrinologian, naistentautien ja synnytysten tai lastentautien erikoislääkärin suorittamiin tutkimuksiin.

Kysymykseen tulevat pitkäaikaista korvaushoitoa vaativat vaikeat primääriset ja sekundaariset sukurauhasten vajaatoimintatilat molemmilla sukupuolilla. Erityiskorvattavaan lääkehoitoon oikeuttaa naisilla ns. ennenaikainen menopaussi, jolla tässä tarkoitetaan vähintään 8 kuukautta kestävää amenorreaa, toistuvasti suurentunutta FSH-pitoisuutta ja estrogeenin puutteen merkkejä 40 vuotta nuoremmilla naisilla. Lisäksi munasarjojen poisto ennen 45 vuoden ikää oikeuttaa erityiskorvaukseen. Erityiskorvausoikeus voidaan myöntää myös allogenisen kantasolusiirron perusteella, kun siirtoa on edeltänyt esihoito, joka johtaa säännönmukaisesti sukurauhasten vaikeaan vajaatoimintaan, miehillä kuitenkin enintään yhdeksi vuodeksi.

Oikeus erityiskorvaukseen voidaan myöntää primäärisissä sukurauhasten vajaatoiminnassa naisilla 50 vuoden ja miehillä 60 vuoden ikään saakka. Oikeutta erityiskorvaukseen ei myönnetä käytettäessä hormonivalmistetta osteoporoosin ehkäisyyn ja hoitoon.

Potilailla, joiden sukupuoli muuttuu lääketieteellisestä syystä, primaarin sukurauhasten vajaatoiminnan katsotaan alkavan päivänä, jona heidän sosiaaliturvattuunsa muuttuu uuden sukupuolen mukaiseksi. Heidän osaltaan noudatetaan primaaria sukurauhasten vajaatoimintaa koskevia ikärajoja.

Lausunnossa edellytetään kuvattavan asianmukaiset diagnostiset tutkimukset ja hyvän hoitokäytännön mukainen hoitosuunnitelma.

(Kansaneläkelaitoksen päätös 5.11.2007. Päätöstä sovelletaan 1.12.2007 lukien.)

<http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/alias/laake121>

Henkilötunnusrajoitus

Periaatteessa siis jo tutkimusvaiheen jälkeen hormonihoidon alkuvaiheessa voi hakea hormoneille erityiskorvausoikeutta. Tähän tarvitaan ns. B-lääkärintodistus, jonka saa mm. hormonihoidon aloittaneelta ja sitä toteuttavalta erikoislääkäriltä HYKS:ta tai TAYS:ta. (Ks. yllä Kelan vaatimukset B-lausunnon kirjoittavasta erikoislääkäristä) Lääkäriin on pyydettyä kirjoitettava B-lausunto, eikä hän voi evätä todistuksen antamista vedoten Kelan päätökseen hormonien erityiskorvausoikeuden aikaisinta alkamisajankohtaan tai kirjoittaa lausuntoon Kelan erityiskorvausoikeusikärajoja eli Kelan ikärajojen ei tulisi olla todistuksessa. Mikäli ne on, voi pyytää korjattua lääkärintodistusta. Tästä ei saa olla ylimääräisiä kustannuksia eli lääkärintodistuksesta ei saa periä uutta maksua.

Mikäli Kela ei myönnä erityiskorvausoikeutta, voi siitä valittaa. Valituksen käsittelyaikana saa vain peruskorvauksen lääkkeistä. Reseptit ja apteekin ostokuitit (huomaa niiden haalistuminen ajan mittaan, pyydä apteekista tuloste ostetuista lääkkeistä) kannattaa siltä ajalta säilyttää. Usein muutoksenhaku kestää niin kauan, että pikemmin saa muuttuneen henkilötunnuksen jälkeen uudella B-lääkärintodistuksella erityiskorvausoikeuden. Kela ilmoitti (puhelintieto), ettei uutta hormonikorvausoikeutta hakiessa uudella B-todistuksella tarvitse perua aikaisempaa muutoksenhakua, joten muutoksenhaku kannattaa pitää vireillä, jotta saisi aiemmin ostetuista lääkkeistä peruskorvauksen ja erityiskorvauksen välisen osuuden myöhemmin takaisin. Kelasta lisätietoa.

Ikärajoitus

Hormonien erityiskorvausoikeus myönnetään usein Kelassa vain tiettyyn ikärajaan saakka. Ikärajapäätöksestä voi tehdä oikaisuvaatimuksen. Valitus kannattaa erityisesti, mikäli oma ikä on lähellä ikärajaa. Muutenkin ikärajasta kannattaa hakea muutosta, koska transsukupuolisten henkilöiden hormonihoidon jatkuu koko elämän ajan. Kela neuvoo, että myöhemminkin voi hakea uutta korvausoikeutta ja mahdollista siihen saadunpäätöksen muutosta, hakemalla erityiskorvausoikeutta uudelleen B-todistuksella, mutta koska päätöksestä periaatteessa ilman valitusta tulee lainvoimainen ja asiat unohtuvat vuosien varrella, kannattaa muutosta hakea heti. Tästä mahdollisesta myöhäisemmästä menettelystä ja sen mahdollisista rajoituksista kannattaa kysyä tarkemmin Kelalta.

Muutokset koperusteet

Perusteluina valitukseen voi käyttää lainsäädäntöä ja hoitosuosituksia. Tässä joitakin vinkkejä valituksen perusteiksi:

1. Sairasvakuutuslakia
(<http://www.edilex.fi/kela/fi/lainsaadanto/20041224?toc=1>),
2. Valtioneuvoston asetusta lääketieteellisin perustein vaikeiksi ja pitkäaikaisiksi arvioitavista sairauksista, joiden lääkehoidon kustannuksista sairausvakuutuslain 5 luvun 5 §:n 2 momentin perusteella korvataan 72 tai 100 prosenttia (26.3.2009/198), Hormonikorvaushoito sukurauhasten vaikean vajaatoiminnan takia on mainittu erityiskorvauksen perusteeksi. Transsukupuolisella näin on. Olisi hyvä, jos myös F 64.0 näkyisi lääkärin kirjoittamassa B-todistuksessa.
(<http://www.edilex.fi/kela/fi/lainsaadanto/20090198>)
3. Jo myönnettyä erityiskorvausoikeutta, tosin ikärajalta. Se kuitenkin on peruste oikeudelle saada erityiskorvausoikeus
4. Aikakauslehti Duodecimin artikkelia ”Transseksuaalien hoito” (Leikkaushoidon jälkeen suunnitellaan *hormonihoidon pysyvä toteutus* sekä seuranta). <http://www.terveysportti.fi/xmedia/duo/duo93871.pdf>
5. Kansainvälisiä hoitosuosituksia
” Die lebenslang notwendige komplexe Behandlung wird am effektivsten durch spezialisierte, interdisziplinär arbeitende Transgender-Teams gewährleistet.” (<http://www.kup.at/kup/pdf/4694.pdf>) tai
”Der Patient muß über die Folgen der hormonellen Substitution aufgeklärt werden. Er muß ferner darüber informiert werden, daß die hormonelle Behandlung lebenslang erfolgen soll, da sonst Schäden infolge eines hormonellen Defizits auftreten können” (<http://www.kgu.de/zgw/sexualwissenschaft/pdf/StandardsTS.pdf>)
6. Kiistää Kelan oikeus tehdä päätöksiä muun kuin lääketieteellisin perustein. Henkilötunnus on juridinen peruste. Ikä ei ole lääketieteellinen peruste myöskään transhenkilöillä, koska lääkkeen käytön tarve ei lopu lääketieteellisistä syistä määrättyssä iässä.
7. Tasa-arvovaltuutetun lausunnosta kopio. Sen saa Internetistä: <http://www.tasa-arvo.fi/hormonikorvaushoito> (ks. alla)
8. Muiden transhenkilöiden aikaisemmin saama ikärajoitukseton erityiskorvausoikeus

Valituksen käsittelyaikana voi lisäksi toimittaa tarvittaessa lisätietoja muutoksenhakuviranomaiselle.

Tasa-arvovaltuutettu on todennut lausunnossaan ”Hormonikorvaushoidon erityiskorvattavuuden edellytyksistä sukupuolen korjauksen yhteydessä (TAS 229/07) mm., että:

”Sukurauhasten vaikea vajaatoiminta on arvioitu lääketieteellisin perustein vaikeaksi ja pitkäaikaiseksi sairaudeksi, jonka hoitoon tarvittavalle

välttämättömälle lääkkeelle voidaan hyväksyä erityiskorvattavuus.

Kansaneläkelaitoksen mukaan kumpikin sukupuoli on oikeutettu erityiskorvaukseen. Kelan korvauskäytännössä potilailla, joiden sukupuoli muuttuu lääketieteellisestä syystä, primaarin sukurauhasten vajaatoiminta alkaa sinä päivänä, jona heidän henkilötunnuksensa muuttuu uuden sukupuolen mukaiseksi.

Henkilötunnuksen muuttaminen on siten edellytys hormonikorvaushoidon erityiskorvattavuudelle. Peruste ei transsukupuolisten henkilöiden kohdalla siis ole lääketieteellinen vaan yksinomaan juridinen.

Käytäntö, jossa henkilön lääkekorvaushoidon korvattavuuden peruste määräytyy henkilötunnuksen perusteella eikä lääketieteellisesti, asettaa transsukupuoliset henkilöt tässä suhteessa eri asemaan kuin muut primaarin sukurauhasten vajaatoiminnan vuoksi läikehoitoa saavat henkilöt. ”

Tasa-arvovaltuutettu kehotti lausunnossaan Kansaneläkelaitosta muuttamaan korvauskäytännön perusteena olevat kriteerit sellaisiksi, että ne eivät johda transsukupuolisten henkilöiden syrjivään kohteluun lääkekorvausten myöntämisessä”

<http://www.tasa-arvo.fi/hormonikorvaushoito>

MATKAKORVAUKSET JA MUUT TUET

MATKAKUSTANNUKSET JA NIIDEN OMAVASTUUT

Kela korvaa yleensä matkan lähimpään yksityisen tai julkisen terveydenhuollon lääkäriin tai hoitolaitokseen ja korvaa matkakustannuksia pääasiassa halvimman matkustustavan mukaan. Halvin matkustustapa on yleensä julkinen kulkuneuvo, esim. juna tai linja-auto. Jos käytetään muuta kuin halvinta matkustustapaa (esim. taksi), tulee olla terveydenhuollon antamana todistus sen tarpeellisuudesta. Jos taksin käyttö johtuu liikenneolosuhteista, tulee taksin käyttö perustella itse korvaushakemuksessa. Jos käyttää omaa autoa, voi Kela maksaa kustannukset kuitenkin julkisen kulkuneuvon mukaan, joten jos valittaa päätöksen korvaussummasta, kannattaa nähdä vaivaa perusteluissa ja eritellä kaikki matkakustannukset julkisillakin kulkuneuvoilla ja tehdä kustannusvertailu oikaisuvaatimukseen.

Sairaudesta aiheutuneiden matkakulujen korvausten omavastuu yksittäistä matkaa kohti on 9,25 euroa. Jos sairaudesta ja kuntoutuksesta aiheutuneiden matkakustannusten omavastuuosuuksien yhteismäärä ylittää kalenterivuodessa 157,25 euroa, Kela maksaa ylittävän osuuden kustannuksista kokonaan. Vuotuiseen omavastuuosuuteen lasketaan mukaan sekä matkojen omavastuuosuudet että niitä pienemmät kertakustannukset. Matkakustannukset voivat olla omia tai saattajan tai perheenjäsenen kustannuksia.

Matkakorvauksia maksetaan matkasta sellaiseen lähimpään tutkimus- ja hoitopaikkaan, jossa vakuutettu voi saada terveydentilaansa tarpeellista tutkimusta ja hoitoa eli siis myös molempiin transtutkimusyksikköihin, yliopistosairaalan endokrinologille HYKSiin tai TAYSiin tai plastiikkakirurgiaan HYKSiin, joista saa matkakorvaustodistuksen Kelaa varten. Tai perustellusti muun lääkärin vastaanotolle, jolla on erityisasiantuntemusta transasioista. Tämä on perusteltava korvaushakemukseen hyvin, eikä Kela aina korvaa niitä matkakuluja. Kela voi pyytää asiakkaalta joskus nähtäväkseen lähetettä, missä määrätään asioimaan kotipaikkakunnan ulkopuolella olevassa yliopistosairaalassa transpoliklinikalla. Potilashan ei lähetettä näe, hän voi viitata vain STM:n asetukseen sukupuolen muuttamiseen tähtäävän tutkimuksen ja hoidon järjestämisestä sekä lääketieteellisestä selvityksestä transseksuaalin sukupuolen vahvistamista varten: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2002/20021053>

Mikäli selvitys asetuksesta ei Kelalle riitä, voi pyytää hoitopaikkaa merkitsemään matkakorvauslomakkeeseen perusteet käynnille.

Vakuutetulla on oikeus myös saada sairauden hoitoon liittyvistä matkakustannuksista korvaus, jos matka on tehty valtion, kunnan tai kuntayhtymän terveydenhuollon toimintayksikköön. Yksityiseen terveydenhuollon toimintayksikköön tai ammatinharjoittajan tehdystä matkasta vakuutetulle aiheutuneet kustannukset korvataan, jos suoritettu tutkimus tai annettu hoito on sairausvakuutuslain mukaan korvattavaa.

Ulkomailla ja ulkomaille tehdyn matkan aiheuttamia kustannuksia ei korvata sairausvakuutuslain perusteella.

Läheistapaamisen vuoksi perheenjäsenelle tai muulle häneen verrattavalle henkilölle korvataan myös transtutkimusyksikköön erikseen tehdystä matkasta aiheutuneet kustannukset vakuutetun kustannuksina, kun matka on ollut tarpeellinen vakuutetun hoitoon osallistumisen vuoksi.

Sairasvakuutuslaissa halvimmallalla matkustustavalla tarkoitetaan ensisijaisesti:

- 1) julkista, kaikille avointa säännöllistä joukkoliikennettä ja siihen ketjuttamalla yhdistettyä eri liikennevälineillä tehtyä matkaa; tai
- 2) palveluliikennettä taikka kutsujoukkoliikennettä.

Erityisestä syystä voi saada korvauksen myös oman auton käytöstä. Kela ei tähän mennessä kuitenkaan ole korvannut henkilöauton parkkimaksuja.

Jos matkalla tutkimuksen, hoidon tai liikenneolosuhteiden vuoksi joudutaan yöpymään, Kelalta voi saada hakemuksesta yöpymisrahaa enintään 20,18 euroa vuorokaudessa (vuonna 2009).

<http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/100801111809EH?OpenDocument>

Omavastuuosuuksista ks. maksukatto

PITKÄAIKAISSAIRAUKSIEN TUET

Vammaisuuden määrittely on vaikeaa. Vammaisuutta ajatellaan usein yksilön ominaisuutena. Käsite "vammaisuus" merkitsee haittaa, vaikeuksia tai ongelmia jokapäiväisessä elämässä. Vammaisen henkilön mahdollisuus ottaa osaa yhteisön elämään yhdenvertaisesti muiden rinnalla on rajoittunut. Vammaisuus on monimuotoista ja voi tuoda esille ongelmia tai haittaa millä tahansa elämän eri osa-alueella.

Vammaisuus voidaan kuitenkin nähdä myös ihmisen ja ympäristön välisenä suhteena. Sanaa vammaisen tai vammaisuus käytetään myös pitkäaikaissairaasta, toiminta- tai liikuntaesteisyydestä tai toimintarajoitteisuudesta.

Vammaistuet, Kela

Vammaisuus on myös pitkäaikaissairautta. Ks, yllä.

Vammaisetuksien lainsäädäntö muuttui vuoden 2008 alussa.

Vammaisetuksien tarkoituksena on tukea vammaisten ja pitkäaikaisesti sairaiden henkilöiden itsenäistä selviytymistä ja elämänlaatua. Näitä ovat mm. alle 16-vuotiaan vammaistuki ja 16 vuotta täyttäneen vammaistuki sekä eläkettä saavan hoitotuki. Etuudet ovat kolmiportaisia ja tasojen nimet ovat perustuki, korotettu tuki ja ylin tuki.

Lisää tietoa:

<http://www.kela.fi/IN/INTERNET/SUOMI.NSF/NET/150801124859EH?OpenDocument>

Vammaispalvelut, kunta

Vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain (vammaispalvelulaki, 380/1987) 2 §:n mukaan vammaisella henkilöllä tarkoitetaan vammaispalvelulaissa henkilöä, jolla vamman tai sairauden johdosta on pitkäaikaisesti erityisiä vaikeuksia suoriutua tavanomaisista elämän toiminnoista.

Näitä etuuksia haetaan kotipaikkakunnan sosiaalitoimistosta, josta saa myös tarkempaa tietoa.

http://www.stm.fi/sosiaali_ja_terveyspalvelut/vammaispalvelut

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1987/19870380>

<http://www.finlex.fi/fi/viranomaiset/foka/1999/19991257>

Vammaisen pysäköintilupa

Tieliikennelain mukaan poliisi voi myöntää vaikeasti vammaiselle henkilölle tai vaikeasti vammaisen henkilön kuljettamista varten pysäköintiluvan määrääjäksi. (Yleensä kyseessä on liikuntaesteet)

[http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/D8F22E3335760EEBC2256B89004E5010/\\$file/vammaisenpysakointilupa.pdf](http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/D8F22E3335760EEBC2256B89004E5010/$file/vammaisenpysakointilupa.pdf)

ASIAKASMAKSUT

KUNNALLISET ASIAKASMAKSUT

Julkisessa terveydenhuollossa peritään asiakasmaksuja asiakasmaksulain ja -asetuksen mukaisesti. Transpoliklinikalla käynneistä ei niitä kuitenkaan peritä, mutta muissa erikoissairaanhoidon yksiköissä maksuja (hormonihoito, kirurgia tms.) peritään, (lukuun ottamatta mielenterveyden hoitoa). Ns. laajemmista B-lääkärintodistuksista tai lausunnoista ei transpoliklinikoilla myöskään peritä asiakkaalta maksua, muissa yksiköissä niistä peritään säädetyt maksut.

Kunta perii mm. terveyskeskusmaksun joko vuosimaksun tai erillisen maksun enintään kolmesta käyntikerrasta sekä mahdolliset maksut lääkärin tutkimuksista ultraääni, röntgen) sekä maksuja muista palveluista (fysioterapia, vuodeosasto, sarjakäynnit ym.). Päivystyskäynnistä peritään maksu jokaisesta käyntikerrasta. Sairaalassa peritään mm. poliklinikkakäynnistä maksu, päiväkirurgiasta maksu ja sairaalassaoloajalta maksu joka vuorokaudelta. Näissä maksuissa on omavastuuosuudet, ks. Maksukatto.

http://www.stm.fi/sosiaali_ja_terveyspalvelut/asiakasmaksut

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1972/19720066>

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19920734>

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19920734>

Varatuista, mutta peruuttamatta jätetyistä käynneistä peritään julkisella sektorilla maksu. Tätä ei tarvitse maksaa, jos peruuttamatta jättämiseen on ollut hyväksyttävä syy. Siksi pitää ottaa yhteys hoitopaikkaan, jos aika jää käyttämättä. Käyttämätön aika on poissa joltakin toiselta.

Yksityisten palvelujen tarjoajat voivat määrätä itse palveluhinnat ja palvelun tarjontaehdot ja niistä on velvollisuus tiedottaa asiakkaalle ennen palvelun vastaanottamista.

Perusterveydenhuollosta ja erikoissairaanhoidosta peritään asiakasmaksua, esimerkiksi terveyskeskuksen käyntimaksu, sairaalan poliklinikkamaksu ym. Mielenterveyden hoito on ilmaista, myös psykoterapia (STM, Kaartamo 2004). Kela ei myönnä näistä kunnallisista asiakasmaksuista korvauksia. Kunnallisten asiakasmaksujen perusteet ovat lainsäädännössä.

STM: asiakasmaksut: http://www.stm.fi/sosiaali_ja_terveyspalvelut/asiakasmaksut

Alennukset ja perimättä jättämiset

Kunnallisia (terveyskeskus tai sairaanhoitopiiri) asiakasmaksuja voidaan alentaa tai jättää ne perimättä kokonaan potilaan yksilöllisen tilannearvion perusteella. Asiakasmaksulain perusteella voi henkilö anoa maksun perijältä alennusta tai

perimättä jättämistä, mikäli maksut vaarantavat asiakkaan tai hänen perheensä toimeentulon tai hänen velvollisuutensa täyttää elatusvelvollisuus.

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista 3.8.1992/734 6 § ja
Asetus sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista 9.10.1992/912 31 §
Kansanterveyslaki

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19920734>

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19920912>

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1972/19720066>

Kunnallisen terveydenhuollon asiakasmaksukatto

Kohtuuttoman korkeaksi nousevan maksurasituksen estämiseksi on asiakasmaksuista kalenterivuoden aikana aiheutuvilla kustannuksilla enimmäismäärä (*maksukatto*). Vuonna 2009 se on 590 euroa. Maksukaton ylittymisen jälkeen ovat maksukattoon sisältyvät palvelut maksuttomia asianomaisen kalenterivuoden loppuun saakka. Laitoshoidosta voidaan kuitenkin periä maksu palvelun käyttäjän ylläpidosta maksukaton ylittymisen jälkeenkin. Ylläpitomaksun suuruus säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Maksukertymä

Maksukertymää laskettaessa otetaan huomioon seuraavat maksut:

- terveyskeskuskäynnit
- poliklinikkakäynnit
- päiväkirurginen hoito
- sarjahoito
- yksilökohtainen fysioterapia
- yö- ja päivähoito
- kuntoutushoito
- lyhytaikainen vuodeosastohoito ja muu lyhytaikainen laitoshoido

Maksukaton ulkopuolelle jäävät mm. seuraavat maksut:

- suun ja hampaiden hoito terveyskeskuksessa
- pitkäaikainen laitoshoido (kuukausimaksu maksukyvyyn mukaan)
- erikoismaksuluokan maksut
- lääkärintodistus- ja lausuntomaksut

- kaikki yksityisen terveydenhuollon perimät maksut
- vakuutusyhtiöiden tai sairauskassojen korvaama hoito
- toimeentulotukena maksettava hoito
- sairaankuljetus
- lääkkeet
- kotona annettavan palvelun maksut

Alle 18-vuotiaan lapsen käyttämistä palveluista perityt maksut otetaan huomioon yhdessä hänen vanhempansa tai muun huoltajansa maksujen kanssa. Tällöin palvelut ovat 1 momentin mukaisesti maksuttomia kaikille henkilöille, joiden maksut otetaan yhdessä huomioon. Alle 18-vuotiaalta ei saa periä ylläpitomaksuakaan.

Asiakasmaksukortilla seurataan kunnallisen terveyden- ja sosiaalihuollon palveluista perittyjen maksujen määrää. Asiakasmaksukortin saa pyydettäessä toimipaikasta. alennetuista maksuista voi saada alennusta tai maksujen perimättä jättämisen. Ks. Kunnalliset asiakasmaksut, alennukset ja maksujen poisto.

OMAVASTUOSUUDET

Lääkekustannusten omavastuuosuus

Vuotuisen omavastuurajan (672,70 euroa v. 2009) ylittävistä lääkekuluista voi hakea lisäkorvausta Kelan toimistosta. Lääkekustannusten vuosittaiseen lisäkorvaukseen oikeuttavaan omavastuurajaan huomioidaan vain lääkkeen viitehinnasta muodostunut omavastuuosuus, vaikka käytössä olisi kalliimpi lääke.

Lisäkorvaus on 100 % 1,50 euron lääkekohtaisen omavastuun ylittävältä osalta. Jos lääke on viitehintaa kalliimpi, maksaa asiakas 1,50 euron omavastuun lisäksi myös viitehinnan ja lääkkeen hinnan välisen erotuksen. Asiakkaalla on oikeus lisäkorvaukseen korvauksen piiriin kuuluvista lääkärin määräämistä lääkkeistä, perusvoiteista ja kliinisistä ravintovalmisteista. Kuitit kannattaa aina säilyttää. Apteekista saa myös pyydettäessä tulostelaskelman ostetuista lääkkeistä, siihen pitää liittää saatu kuitti.

Kela seuraa myös lääkekorvausomavastuun täyttymystä apteekista saamiensa tietojen perusteella ja kun omavastuuosuus täyttyy, lähettää Kela asiakkaalle ohjeet lisäkorvauksen hakemisesta. Sitä voi myös itse seurata Kelan asiointipalvelussa internetin kautta (<http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/160104104919IL?OpenDocument>).

Esittämällä Kelan lähettämän ilmoituksen omavastuurajan ylittymisestä ostokerran yhteydessä, asiakas saa korvattavat lääkkeet maksamalla 1,50 euron omavastuun/lääke loppuvuoden ajan.

Matkakustannusten omavastuuosuus

Sairaudesta aiheutuneiden matkakulujen korvausten omavastuu yksittäistä matkaa kohti on 9,25 euroa. Vuotuiseen omavastuuosuuteen lasketaan mukaan sekä yksittäisten matkojen omavastuuosuudet että niitä pienemmät kertakustannukset.

Jos sairaudesta ja kuntoutuksesta aiheutuneiden matkakustannusten omavastuuosuuksien yhteismäärä ylittää kalenterivuodessa 157,25 euroa, Kela maksaa ylittävän osuuden kustannuksista kokonaan.

Matkakustannukset voivat olla omiasi tai saattajan tai perheenjäsenen kustannuksia.

Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että jokaisesta matkasta, on se sitten minne tahansa terveydenhuollon yksikköön tai sairaanhoitajan vastaanotolle esimerkiksi injektion saamiseksi, vaikka matkakulut alittavat 9,25 euroa, jokaisesta matkasta kannattaa täyttää määräajassa Kelan paikallistoimistoon matkakorvaushakemus, että nämä yksittäisen matkan omavastuun alittavat kustannukset tulevat asianmukaisesti hyväksytyiksi vuosittaiseen omavastuuosuuteen, joka on 157,25 euroa vuonna 2009. Vuotuisista matkoista saattaa ajan kuluessa omavastuuosuus kuitenkin ylittyä ja mikäli niistä ei ole määräajassa haettu korvausta, ei niitä oteta myöhemmin ollenkaan omavastuuosuuteen huomioon.

Kela seuraa vuotuisen omavastuuosuuden täyttymistä. Sitä voi myös itse seurata Kelan asiointipalvelussa internetin kautta (<http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/160104104919IL?OpenDocument>).

Kun omavastuu on täyttynyt, Kela lähettää postitse vuosiomavastuukortin. Siitä malli löytyy sivulta: ([http://www.kela.fi/in/internet/liite.nsf/NET/241106124644JR/\\$File/omavastkort.pdf?OpenElement](http://www.kela.fi/in/internet/liite.nsf/NET/241106124644JR/$File/omavastkort.pdf?OpenElement)).

Korttia näyttämällä ei tarvitse enää maksaa matkasta kuljettajalle (taksi), jos kuljettaja on tehnyt Kelan kanssa valtakirjasopimuksen ja kuljetukseen on perusteet (ks. matkakorvaukset). Mikäli vielä joutuu maksamaan matkoista (julkiset kulkuneuvot), saa matkakustannukset jälkikäteen kokonaisuudessaan takaisin Kelalle tehtävällä hakemuksella, johon on liitettävä kuitit.

SAIRAUSPÄIVÄRAHA JA PIDEMPÄIKAINEN SAIRASTAMINEN

Sairauspäiväraha korvaa alle vuoden kestävästä työkyvyttömyyden aiheuttamaa ansionmenetystä.

Kela maksaa sairauspäivärahaa korvauksena sairausloman ansiomenetyksistä. Sitä maksetaan yleensä omavastuuajan jälkeen, joka on sairastumispäivä ja 9 seuraavaa arkipäivää (mukaan lukien lauantait) tai yksi arkipäivä, jos työkyvyttömyys alkaa samasta syystä uudelleen 30 päivän sisällä edellisen sairauspäivärahan maksamisesta.

Sairauspäivärahan määrä lasketaan yleensä verotuksessa vahvistettujen työtulojen mukaan. Päiväraha määräytyy työkyvyttömyyttä välittömästi edeltäneiden kuuden kuukauden työtulojen mukaan, jos ne ovat kahdella kerrottuna vähintään 20 % suuremmat kuin verotuksessa todetut työtulot. Vuonna 2009 alkavan työkyvyttömyyden perusteella maksettava päiväraha lasketaan vuoden 2007 verotettujen työtulojen mukaan, jotka tarkistetaan palkkakertoimella. Työtuloa ovat palkkatulot ja eräät ansiotulot, ei kuitenkaan esim. tekijänoikeuskorvaukset. Päivärahan määrään vaikuttaa, onko palkansaaja, opiskelija tai yrittäjä sekä päivärahan määrään edelleen voi vaikuttaa se, onko esim. opiskellut, ollut sairaana tai työttömänä tai kuntoutuksessa. Vähimmäispäiväraha on 22,04 euroa arkipäivältä.

Opiskelijalle sairauspäiväraha voidaan laskea joko työtulojen tai opintorahan perusteella. Jos opiskelija on saanut opintorahaa neljän kuukauden aikana ennen kuin työkyvyttömyys alkoi, sairauspäiväraha lasketaan opintorahan perusteella. Päiväraha on lähes opintorahan suuruinen eli vähintään opintorahan kuukausimäärän 25. osa. Sairauspäivärahaa voi saada, jos opintotukesi on keskeytetty työkyvyttömyyden takia. Lyhyen sairastumisen takia ei opintotukea tarvitse vaihtaa sairauspäivärahaan.

Eläkkeensaajat eivät voi saada sairauspäivärahaa. Poikkeuksena ovat alle 68-vuotiaat eläkkeensaajat, jotka käyvät töissä eläkkeen ohella ja tulevat työkyvyttömiksi kyseiseen työhönsä

Jos sairausloman ajalta saa palkkaa, korvaus maksetaan työnantajalle. Jos työnantajan maksama sairausajan palkka päivää kohti on pienempi kuin päiväraha, Kela maksaa erotuksen työntekijälle. Hakemus päivärahasta tulee tehdä määräajassa Kelalle. Aikaisemmin oli, että jos loman aikana on sairaslomalla, saa päivärahan itse. Sitä kannattaa kysyä Kelasta,

Kela on joissakin tapauksissa evännyt transsukupuolisuuden hoidosta johtuvia sairauspäivärahoja ja neuvonut työnantajaa olemaan maksamatta palkkaa kosmeettisten hoitojen takia, joiden hoito ei kuulu sairausvakuutuslain piiriin. Jos näin käy, Kelan päätöksestä kannattaa ehdottomasti tehdä valitus ja pyytää translääkärin lausunto valituksen tueksi, jonka saa joko pyytämällä lääkäriltä tai Trasekille asiasta annetun lausunnon saa mm. Potilasyhdistys Trasekista.

Työnantajan palkan maksu sairausajalta on sidoksissa työtä koskevaan työsopimukseen. Mikäli sairausajan palkan maksun kanssa tulee vaikeuksia, täytyy ottaa yhteyttä työsuojelupiiriin tai /ja ammattiyhdistykseen.

<http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/130801151250EH?OpenDocument>

Osasairauspäiväraha

Jossakin tapauksessa on mahdollista aloittaa työ osa-aikaisena ja saada siltä ajalta vielä osa-sairauspäivärahaa. Työnantajan on hyväksyttävä tämä malli. Lisätietoja Kelasta ja työnantajalta.

Kuntoutustuki

Mikäli sama sairaus kestää yli 300 päivää, loppuu sairauspäiväraha ja täytyy anoa kuntoutustukea. Lisätietoja Kelasta.

KUNTOUTUS

Kuntoutus, lääkinnällinen

Kela

Kela järjestää erilaista kuntoutusta. Näistä voi kysyä suoraan Kelalta. Kuntoutukseen pääsyyn tarvitaan hakemus ja lääkärin lausunto.

<http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/160801094743EH?OpenDocument>

[http://www.kela.fi/in/internet/liite.nsf/alias/kuntoutus_verkko/\\$File/Kuntoutus_verkko.pdf?OpenElement](http://www.kela.fi/in/internet/liite.nsf/alias/kuntoutus_verkko/$File/Kuntoutus_verkko.pdf?OpenElement)

[http://www.kela.fi/in/internet/liite.nsf/alias/tyokunto/\\$File/tyokunto.pdf?OpenElement](http://www.kela.fi/in/internet/liite.nsf/alias/tyokunto/$File/tyokunto.pdf?OpenElement)

Kunta

Kunta järjestää myös lääkinnällistä kuntoutusta, esim. fysioterapiaa tai psykoterapiaa. Kunnan terveyskeskuksessa voi olla kuntoutuksesta vastaava yhteyshenkilö, jolta voi kysyä ao. kunnan kuntoutusasioista.

Psykoterapia

Kela

Kelalta voi saada harkinnanvaraista kuntoutusta mm psykoterapiaan. Osan kustannuksista joutuu maksamaan itse. Tällä hetkellä se on harkinnanvaraista, mutta vuodesta 2010 oikeus psykoterapiaan laajenee.

<http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/160801125654EH?OpenDocument>

<http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/301204150015KM?OpenDocument>

Kunta ja sairaanhoitopiiri

Hoidollista psykoterapiaa voi saada omasta terveyskeskuksesta tai sairaanhoitopiiristä. Tällöin terapian tulee olla maksutonta asiakasmaksulain ja asetuksen sekä kansanterveyslain mukaan. (STM, Kaartamo 2004). Eli tutkimuksessa ja sukupuolen korjaushoidossa oleva voi saada tarvittaessa prosessia tukevan terapiasuhteen kotipaikkakunnalle transtutkimusryhmän järjestämänä.

Kuntoutus, ammatillinen

Kysy omasta työeläkelaitoksesta tai Kelalta.

YKSITYINEN SAIRAANHOITOKULUVAKUUTUS

Vakuutuksen hankinta

Eri vakuutusyhtiöt myöntävät yksityisiä sairaanhoitokuluvakuutuksia joko omavastuulla tai ilman. Niihin voi liittyä myös päivärahoikeus. Koska nämä eivät ole lakisääteisiä vakuutuksia, on niiden myöntämisessä, hinnoissa, ehdoissa ja korvausperusteissa ja korvauksen hakemisessa ja saamisessa eri vakuutusyhtiöissä eroja. Kannattaa pyytää kirjallinen tarjous useammasta vakuutusyhtiöstä ja verrata niitä. Vakuutushakemukseen tarvitsee tehdä joko terveys selvitys tai siihen tarvitaan sen lisäksi lääkärintodistus. On syytä merkitä kaikki tiedot rehellisesti, koska vakuutusyhtiö voi väärin tietojen takia periä maksetut korvaukset takaisin.

Vakuutusyhtiö voi myös olla myöntämättä vakuutusta tai rajoittaa sairauksien korvausta, esim. jättämällä jonkin sairausryhmän tms. korvausten ulkopuolelle tai korottaa hintaa. Kohoavan iän mukana vakuutusmaksu voi nousta. Kaikki ehdot ja rajoitukset pitäisi näkyä vakuutusasiakirjoissa ja jos niissä on epäselvää, voi kysyä vakuutusyhtiöltä tai vakuutus- ja rahoitusneuvonnasta.

Mikäli vakuutusyhtiö haluaa myöhemmin yksipuolisesti rajoittaa korvauksia tai sairausryhmää, pitää siitä määräajassa valittaa.

Näissä vakuutuksissa voi ja saa olla erisuuruiset hinnat eri sukupuolille. Kun henkilötunnus muuttuu, muuttuu myös vakuutuksen vuosimaksu.

Neuvoja saa vakuutuksen ottoon, ehtoihin ja korvausepäselvyyksiin Vakuutus -ja rahoitusneuvonnasta.

Vakuutuksen käyttö

Mikäli potilaalla on yksityinen sairauskuluvakuutus ja hän haluaa käyttää sitä, kirjoittaa transtyöryhmän lääkäri ja/tai kirurgi myös pyydettäessä lausunnon vakuutusyhtiötä varten. Vakuutetun täytyy ennen leikkauksista sopimista selvittää vakuutusyhtiöltä, onko toimenpide kokonaisuudessaan tai eriteltynä eri osiin (lääkäripalkkiot, tilavuokra, lääkkeet ym.) ja sairaalapäivämaksu vakuutuksesta korvattava kokonaan tai osittain. Vakuutusyhtiöltä kannattaa ehdottomasti aina pyytää kirjallinen ennakkopäätös korvattavuudesta ja korvauksen määrästä. Asian käsittely ja päätöksen saaminen saattaa kestää useita viikkoja. Vakuutusyhtiö voi pyytää päätöksen tekoa varten nähtäväksi sairauskertomuksia. Tietosuojavaltuutetun käsityksen mukaan tiedot tulisi luovuttaa ensisijaisesti lääkärinlausuntoina.

Vakuutusyhtiölle kannattaa toimittaa jo ennakkopäätöstä hakiessa lääkärin kirjoittama lääkärintodistus tai lausunto, jossa selvitetään leikkaustarpeen lääketieteellisiä perusteita sekä selvitys eritellyistä leikkauskustannuksista sieltä, missä leikkaus aiotaan suorittaa. Lääkärintodistus kannattaa pyytää siis myös, paitsi siltä yksityislääkäriltä, jonne menee hoitoon, myös transtyöryhmän lääkäriltä ja kirurgilta ja siinä pitää olla, että leikkaus ei ole kauneuskirurgiaa ja lisäksi pitää vedota transsukupuolisuuden hyväksytyyn hoitokäytäntöön.

On myös huomattava, että vakuutusyhtiöltä saa kustannukset vasta yleensä jälkikäteen maksutositteita vastaan. Joissakin tapauksessa on mahdollista pyytää vakuutusyhtiötä etukäteen antamaan maksusitoumus, jos ei itse pysty maksamaan leikkauskuluja ensin. Sen voi tehdä samalla, kun hakee ennakkopäätöstä. Kelan mahdolliset korvaukset potilaan täytyy yleensä itse hakea Kelalta, jos laitoksella ei ole suorakorvausoikeutta tai se ei käytä sitä.

Alkuperäisten maksu- ym. tositteiden kanssa tulee olla tarkka, koska Kela ja vakuutusyhtiö molemmat haluavat usein sen ainoan alkuperäisen kappaleen itselleen korvausta haettaessa. Kela neuvoo hakemaan ensin lakisääteiset Kelan korvaukset ja sitten vasta laittamaan hakemuksen yksityiselle vakuutusyhtiölle ja liittämään siihen kopiot alkuperäsasiakirjoista, jotka Kela on tarvinnut.

Lisätietoja: http://www.laakariliitto.fi/etiikka/liiton_ohjeet/vakuutusyhtio.html

<http://www.tietosuoja.fi/13781.htm>

Vakuutus- ja rahoitusneuvonta neuvoo ja auttaa kuluttajia vakuutusasioissa. Toimiston puoleen voi kääntyä mm puhelimitse, jos tarvitsee tietoja vakuutuksen sopimusehtojen merkityksestä tai vakuutusyhtiöstä on tullut kielteinen korvauspäätös. Toimiston palvelut ovat maksuttomia. Puhelinnumero: 09-68 50 120

<http://www.fine.fi/index.php>

Kotivakuutuksen oikeusturvavakuutus

Monissa kotivakuutuksissa on mukana oikeusturvavakuutus. Sen ehdot ja omavastuut voivat vaihdella. Ennakkopäätöstä sen käyttämisestä on pyydettävä aina vakuutusyhtiöltä. Lisätietoja: oma vakuutusyhtiö ja Vakuutus- ja rahoitusneuvonta

HOITOTAKUU

Hoitotakuu astui voimaan maaliskuun 2005 alussa ja sen tavoitteena on, että ihmiset saavat hoitoa tasapuolisesti asuinpaikasta riippumatta. Ensiapuun ja kiireelliseen hoitoon on päästävä heti. Kiireettömällä hoidolla tarkoitetaan hoitoa, jossa tila ei vaadi välitöntä hoitoon pääsyä, vaan potilas voi odottaa sekä hoidon tarpeen arviointiin että hoitoon pääsyä. Laissa on säädetty, missä ajassa kuntalaisen on viimeistään päästävä lääketieteellisesti tarpeelliseksi todettuun kiirettömään hoitoon.

Perusterveydenhuollossa on päästävä kiirettömän hoidon arviointiin kolmessa arkipäivässä yhteydenotosta. Tutkimuksiin ja hoitoihin, joita ei voida antaa vastaanotolla, on päästävä kolmessa kuukaudessa.

Erikoissairaanhoidon tasoiseen terveyskeskushoitoon (esimerkiksi kirurgiset toimenpiteet) ja erikoissairaanhoitoon on päästävä viimeistään kuudessa kuukaudessa.

Hoidon tarpeen arvioi terveydenhuollon ammattilainen, ei siis välttämättä aina lääkäri. Suositusten ohella hoitopäätöstä tehtäessä on otettava huomioon potilaan yksilöllinen elämäntilanne ja hoidon tarve. Hoidosta tulee kuitenkin päättää yhteisymmärryksessä potilaan kanssa.

Jos oma terveystakeskus tai sairaala ei pysty hoitamaan potilasta määräajassa, hoito on järjestettävä muuten, toisessa kunnassa tai yksityisesti. Tästä järjestelystä potilas ei maksa enempää kuin hoidosta omassa sairaalassa tai terveystakeskuksessa.

Sairaanhoitopiirien on periaatteessa huolehdittava siitä, että niiden alueella annetaan hoitoa yhtenäisin perustein.

Jos potilas ei saa määräajassa omassa terveystakeskuksessaan tai erikoissairaanhoidossa lääkärin (tai hammaslääkärin) tarpeelliseksi katsomaa hoitoa, eikä sitä hänelle järjestetä muualtakaan, hän voi tehdä muistutuksen hoitopaikan johtavalle lääkärille. Viime kädessä hoidon viivästymisestä voi tehdä kantelun lääninhallituksen sosiaali- ja terveystakesastolle, joka valvoo hoitotakuuajkoja.

ULKOMAILLE LEIKKAUKSEEN

Leikkaukseen voi hakeutua myös ulkomaille. Näistä mahdollisuuksista, niihin tarvittavista asiakirjoista ja leikkaustuloksista kannattaa edeltä käsin ottaa hyvin selvää.

Jos sairaanhoitopiiri ei voi järjestää Suomessa tarkoitettua hoitoa säädetyissä enimmäisajoissa, sen on potilaan pyynnöstä annettava ennakkolupa hakeutua sairaanhoitopiirin kuntayhtymän kustannuksella hoitoon Euroopan talousalueen jäsenvaltioon tai Sveitsiin. Ennakkolupaa myönnettäessä on otettava huomioon potilaan senhetkinen terveydentila ja todennäköinen taudinkulku.

Ennakkolupaa koskevaan sairaanhoitopiirin kuntayhtymän päätökseen voidaan hakea muutosta siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

Tämä siis vaatii potilaan pyyntöä päästä ulkomaille leikkaukseen. Tarkempaa menettelyä ennakkoluvan hakemisesta on kysyttävä ao. sairaanhoitopiirin sairaalasta. (Erikoissairaanhoitolaki 31 a §: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1989/19891062>)

Mikäli haluaa ulkomaille hoitoon, täytyy selvittää yksityiskohtaisesti kaikki mahdolliset asiat alkaen leikkaukseen pääsyn edellytyksistä ja asiakirjoista, leikkauksen tekijästä ja hänen kokemuksestaan, hoidon laadusta, jälkitoimenpiteistä, mahdollisista korjausleikkauksista, mahdollisesta saattajasta, kielitaitovaatimuksista, maksuista, potilasvahinkoasioista ym. unohtamatta lääkärintodistusten kelpaavuutta ja sairausloman päiväraha-asioita. On syytä selvittää Kelasta etukäteen kaikki tarpeelliset lakisääteiset sairausvakuutusasiat mieluiten kirjallisina, koska Kelan on vaikeuksia käsittää yksityisesti ulkomaille hoitoihin hakeutumista. Yhtiöltä, jossa oma

yksityinen sairauskuluvakuutus on, on parasta pyytää kirjallista ennakkopäätöstä korvattavuudesta.

Ulkomailla tehtyjen toimenpiteiden korvattavuus ja sairausloma-asiat Suomen lakisääteisessä sairausvakuutuksessa (Kela)

Näissä tapauksissa on parasta kysyä Kelalta kirjallisesti tarkempaa tietoa. Eroa voi olla siinä, tapahtuuko hoito EU-maassa vai EU:n ulkopuolella. Kelan mukaan (puhelintieto) EU:n ulkopuolelta haetuista hoitotapahtumista ei makseta sairausvakuutuslain mukaisia sairausvakuutuskorvauksista hoidosta.. Lääkärintodistusten kelpaavuus työnantajalle tai Kelalle täytyy myös selvittää. Tämä tietysti vain siinä tapauksessa, kun ulkomailta hoitoa hakevan kotipaikka on Suomessa. Muussa maassa vakituisesti asuessa noudatetaan muun maan järjestelmää ja lakia. Lisätietoja Kelalta.

Vinkki: On huomattava, että lääkäri ei voi yleensä kirjoittaa sairauslomaa jälkikäteen. Suomessa saatetaan olla hyväksymättä ulkomaisen lääkärin kirjoittamaa lääkärintodistusta ja sairauslomatodistusta. Siksi kannattaa heti Suomeen palattua käydä uudestaan Suomessa lääkärillä ja osoittaa alkuperäisillä asiakirjoilla aiemmin tehdyt lääketieteelliset toimenpiteet ja pyytää niistä tarvittavat lääkärintodistukset ja sairauslomatodistukset suomalaiselta lääkäriltä. Lääkärinä voi myös tässä tapauksessa pyytää kirjoittamaan sairauslomatodistus myös jälkikäteen toimenpiteen jälkeisestä ajasta vedoten asiakirjoihin ja mahdollisesti myös potilaan tutkimiseen. Alkuperäisistä asiakirjoista voidaan tarvita kopioita joko lääkärin arkistoon sekä/tai lääkärintodistuksen liitteeksi.

On myös huomattava, että Suomen lainsäädäntö ei koske ulkomailla tehtyjä hoitotoimenpiteitä, mikäli ne eivät ole julkisen terveydenhuollon hankkimaa ns. ostopalvelua. Lisätietoja sairaanhoitopiiristä tai STM:stä. Ulkomaiden lainsäädäntö voi olla hyvinkin puutteellista hoitovirheiden osalta ja mahdolliset hoitoon liittyvät tyytymättömyys- ja riita-asiat pitkiä ja kalliita, eikä niitä korvaa kotivakuutuksen oikeusturvavakuutukseen, jonka käyttämisestä aina pitää myös pyytää ennakkopäätös.

<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=573&langId=fi>

<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=569&langId=en>

POTILAAN OIKEUDET

PERUSOIKEUDET JA SYRJINNÄN KIELTO

Perustuslaki velvoittaa julkista valtaa turvaamaan jokaiselle oikeuden riittäviin lakisääteisiin sosiaali- ja terveystalouteihin. Julkinen valta (kunta, valtio) on velvoitettu edistämään aktiivisesti perusoikeuksien toteutumista ja siihen kuuluu, että kaikkia kohdellaan yhdenvertaisesti eikä ketään syrjitä.

STVOL:n 3 § edellyttää, että kunnan tulee osoittaa voimavaroja lakisääteisiin palveluihin. Tämä ei aina tarkoita sitä, ettei hoitoa saisi, jos kunnalla ei ole varaa

siihen. Palvelujen riittävyttä arvioitaessa voidaan lähtökohtana pitää sellaista palvelujen tasoa, joka luo jokaiselle ihmiselle edellytykset toimia yhteiskunnan täysivaltaisena jäsenenä (HE 309/1993 vp).

http://www.kunnat.net/k_perussivu.asp?path=1%3B29%3B63%3B375%3B75765%3B81401%3B81407

STM:

”Potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (785/1992, jäljempänä potilaslaki) 3 §:ssä säädetään potilaan oikeudesta ilman syrjintää saada hänen terveydentilansa edellyttämää terveyden- ja sairaanhoitoa niiden voimavarojen rajoissa, jotka ovat terveydenhuollon käytettävissä. Säännöksessä on kysymys toisaalta oikeudesta terveydentilan vaatimaan ja toisaalta sen rajaamaan hoitoon. Palveluiden saatavuuden perusteena tulee olla potilaan terveydentilan edellyttämä hoidon tarve, maininta voimavaroista ei rajaa terveyden- ja sairaanhoidon järjestämisvelvollisuutta käytettävissä oleviin voimavaroihin. Julkisen terveydenhuollon osalta oikeuden toteutumista määrittävät terveyden- ja sairaanhoidon järjestämisvelvollisuutta koskevat säännökset. Hoidon tarpeen määrittelee lääkäri, joka päättää tutkimuksesta, taudinmäärityksestä ja siihen liittyvästä hoidosta (terveydenhuollon ammattihenkilöistä annettu laki, 559/1994, 22 §). Potilaan terveydentilasta johtuvan hoidon tarpeen arvioinnin tulee perustua lääketieteellisesti tai hammaslääketieteellisesti hyväksyttäviin kriteereihin. Potilaalla ei ole oikeutta saada mitä tahansa haluamaansa hoitoa.

Oikeuskirjallisuudessa ja –käytännössä on korostettu sitä, ettei potilaan oikeutta hoitoon voida rajoittaa vetoamalla pelkästään kunnan terveydenhuoltoon osoittamien määrärahojen niukkuuteen ottamatta huomioon potilaan yksilöllisiä tarpeita”.

Hallintolaki ohjaa viranomaisen toimintaa ja mm. hakemusten käsittelyä kunnissa, valtion hallinnossa ja julkisoikeudellisissa laitoksissa, kuten mm. Kela.

Asiakkailla on annettava maksutonta neuvontaa hallintoasioiden hoitamisessa viranomaisen omalla toimialalla ja tällöin on neuvottava selkeästi, mitä tarvitaan ja miten toimitaan ja miten päätöksestä haetaan muutosta. Jos asia ei kuulu omaan toimialaan, on asiakasta neuvottava eteenpäin oikealle taholle.

Vireille tulleet asiat ja hakemukset on myös käsiteltävä ilman aiheetonta viivytystä.

Asiakkaan on taas huolehdittava siitä, että hän toimittaa kaikki tarvittavat asiakirjat ja selvitykset päätöksentekoa varten ja hänellä on oikeus toimittaa myöhemmin ennen päätöksentekoa lisäselvityksi. Asiakkaan velvollisuus ei poista kokonaan viranomaisen velvollisuutta selvittää asiaa riittävästi ennen päätöstä.

Julkisuuslain nojalla asiakkaan on oikeus saada tietoa omaa asiaansa koskevista asiakirjoista. Tieto on yleensä annettava asiakkaan pyytämällä tavalla, suullisesti, nähtävänä pidolla tai kopiona. Asiakkaan on myös ilmoitettava olosuhteissaan tapahtuneista muutoksista, jotka liittyvät palveluun, etuuteen tai tukitoimeen.

POTILASASIAT

Potilasasiakirjat

Riittävät asianmukaiset ja virheettömät merkinnät ovat potilaan oikeusturvaa selkiyttäviä ja vahvistavat sitä ja edistävät luottamuksellisia hoitosuhteita. Sosiaali- ja terveysministeriö on antanut 1991 asetuksen potilasasiakirjojen laatimisesta sekä niiden ja muun hoitoon liittyvän materiaalin säilyttämisestä

Potilasasiakirjoilla tarkoitetaan potilaan hoidon järjestämisessä ja toteuttamisessa käytettäviä, laadittuja tai saapuneita asiakirjoja taikka teknisiä tallenteita, jotka sisältävät potilaan terveydentilaa koskevia tai muita henkilökohtaisia tietoja.

Potilasasiakirjoihin kuuluvat potilaskertomus ja siihen liittyvät asiakirjat, kuten lähetteet, laboratorio-, röntgen- ja muut tutkimustallenteet, -asiakirjat ja -lausunnot, konsultaatiovastaukset, tutkimuksen tai hoidon perusteella annetut todistukset ja lausunnot sekä muut potilaan hoidon järjestämisen ja toteuttamisen yhteydessä syntyneet tai muualta saadut tiedot ja asiakirjat. Mahdollisia hoitojakson/-sarjan aikana syntyneitä, potilasasiakirjoihin kuulumattomia, henkilökohtaisia muistiinpanoja säilytetään vain lyhyen ajan, kunnes niihin sisältyvä oleellinen tieto on siirretty varsinaisiin potilasasiakirjoihin, ja ne hävitetään välittömästi sen jälkeen. Niistä ei tule muodostaa potilasasiakirjojen ”sivuarkistoa”.

Potilasasiakirjojen tulee sisältää riittävät tiedot potilaan neuvonnan ja hoidon suunnittelemiseksi ja niihin liittyvien tavoitteiden asettamiseksi sekä hoidon toteuttamiseksi ja toteuttamisen seuraamiseksi.

Potilasasiakirjoihin saavat tehdä merkintöjä potilaan hoitoon osallistuvat terveydenhuollon ammattihenkilöt ja heidän ohjeidensa mukaisesti muut hoitoon osallistuvat henkilöt siltä osin kuin he osallistuvat hoitoon. Potilaan hoitoon tai siihen liittyviin tehtäviin osallistuvat saavat käsitellä potilasasiakirjoja vain siinä laajuudessa kuin heidän työtehtävänsä ja vastuunsa sitä edellyttävät. Terveydenhuollon toimintayksikössä työskentelevien käyttöoikeudet potilasasiakirjoihin sisältyviin tietoihin tulee määritellä yksityiskohtaisesti.

Potilasasiakirjoihin tulee merkitä potilaan hyvän hoidon järjestämisen, suunnittelun, toteuttamisen ja seurannan turvaamiseksi tarpeelliset sekä laajuudeltaan riittävät tiedot. Merkintöjen tulee olla selkeitä ja ymmärrettäviä ja niitä tehtäessä saa käyttää vain yleisesti tunnettuja ja hyväksytyjä käsitteitä ja lyhenteitä. Potilasasiakirjaan tulee merkitä tietojen lähde, jos tieto ei perustu ammattihenkilön omiin tutkimushavaintoihin. Potilasasiakirjoihin tehtävien merkintöjen tulee olla virheettömiä siten kuin henkilötietolain 9 §:ssä säädetään.

Henkilötietolain 11 §:n 1—3 sekä 5 ja 6 kohdassa tarkoitettuja arkaluonteisia tietoja sekä muita henkilöitä kuin potilasta itseään koskevia tietoja saa merkitä potilasasiakirjoihin vain, jos ne ovat potilaan hoidon kannalta välttämättömiä. Jos potilasasiakirjoihin merkitään muita kuin potilasta itseään koskevia tietoja, tietojen lähde tulee kirjata.

Potilasasiakirjoista tulee käydä ilmi, että potilaalle on olosuhteet huomioon ottaen annettu potilaan asemaa ja oikeutta koskevat lain 5 §:ssä tarkoitettu selvitys hänen terveydentilastaan, hoidon merkityksestä, eri hoitovaihtoehdoista ja niiden vaikutuksista, riskitekijöistä ja komplikaatiomahdollisuuksista sekä muista hänen hoitoonsa liittyvistä seikoista, joilla on merkitystä päätettäessä hoidosta. Mikäli näin ei ole menetelty, tulee menettelyn peruste kirjata potilasasiakirjoihin.

Potilasasiakirjoihin merkitään myös, jos potilas kieltäytyy tutkimuksista tai hoitotoimenpiteistä. Merkinnän potilas vahvistaa omalla allekirjoituksellaan tai muulla luotettavalla tavalla.

Jos potilaalle ei voida heti antaa terveydenhuollon ammattihenkilön tarpeelliseksi katsomaa hoitoa, potilasasiakirjoihin merkitään peruste hoidon lykkäytymiselle, arvioitu hoitopääsyaika ja tiedot ohjaamisesta muualle hoitoon.

Potilasasiakirjat ja muu hoitoon liittyvä materiaali tulee säilyttää terveydenhuollon toimipisteessä asianmukaisesti. Säilyttämisestä vastaa se terveydenhuollon toimintayksikkö, jonka toiminnassa ne ovat syntyneet.

(Henkilötietolaki:

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990523?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=henkil%C3%B6tietolaki>

Sosiaali- ja terveysministeriön asetus potilasasiakirjojen laatimisesta sekä niiden ja muun hoitoon liittyvän materiaalin säilyttämisestä:

[http://www.kela.fi/in/internet/liite.nsf/\(WWWAllDocsById\)/07B669B0618305A6C2256FAC004577D9/\\$file/sos4-15.pdf](http://www.kela.fi/in/internet/liite.nsf/(WWWAllDocsById)/07B669B0618305A6C2256FAC004577D9/$file/sos4-15.pdf)

<http://www.tietosuoja.fi/7256.htm>

Potilaan tiedonsaanti omista potilasasiakirjoista ja virheellisten tietojen oikaisu

Potilaalla on oikeus tarkastaa, mitä tietoja hänestä on merkitty potilasasiakirjoihin (potilaskertomus ja siihen liittyvät asiakirjat). Tarkastuspyyntö voidaan tehdä henkilökohtaisen käynnin yhteydessä tai kirjallisena. Tarkastusoikeus voidaan henkilötietolain mukaan evätä vain, jos tiedon antamisesta saattaisi aiheutua vakavaa vaaraa potilaan terveydelle tai hoidolle tai tietojen antaminen vaarantaa jonkun muun oikeuksia. Käytännössä potilaalle annetaan mahdollisuus tutustua asiakirjoihin terveydenhuollon toimipisteessä. Tällöin potilaalla on mahdollisuus keskustella merkinnöistä ja kysyä epäselvyyksistä. Potilaalla on kuitenkin oikeus saada kerran vuodessa kopioituna itselleen asiakirjatiedot maksutta. Asiakirjapyyntöön pitää vastata kohtuullisessa ajassa ja mikäli asiakirjoja ei voi antaa, on se perusteltava. Tämän takia on joskus parempi tehdä pyyntö kirjallisena, etenkin jos hoitopaikka sijaitsee kaukana ja haluaa saada tiedot kopioituna itselleen.

Alaikäisen kohdalla tarkastusoikeutta voi käyttää hänen huoltajansa tai muu laillinen edustajansa. Jos hoidostaan päättämään kykenevä alaikäinen kieltää tietojen antamisen huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle, ei tällä myöskään ole tarkastusoikeutta potilasasiakirjoihin.

Potilaalla on oikeus korjauttaa potilasasiakirjoissa olevat puutteet tai väärät tiedot (henkilötietolaki 26, 28 ja 29 §).. Potilasasiakirjoissa olleet mahdolliset virheelliset

merkinnät yllivivataan tai siirretään taustatiedostoon siten, että sekä virheellinen että korjattu merkintä on myöhemmin luettavissa. Tarpeettomat tiedot poistetaan. Korjauksen tekijän nimen, aseman sekä päiväyksen tulee ilmetä potilasasiakirjoista <http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu02257.pdf>

Asiakkaan asema ja oikeudet

Ihmisten välinen kanssakäyminen sisältää aina riskin väärinymmärryksistä ja virheistä. Oikeusturva toteutuu parhaiten silloin, kun asiakkaat ja viranomaiset tietävät oikeutensa ja velvollisuutensa ja väärin kohdelluksi tulleella on käytettävissään oikeussuojakeino. Ammatilliseen pätevyyteen kuuluu asiallinen suhtautuminen myös silloin, kun asiakas kokee tulleensa kohdelluksi väärin ja tahtoo saada asiansa selvitettyksi. Sosiaalihuollon asiakaslaki ja terveydenhuollon potilaslaki antavat palvelunkäyttäjille mahdollisuuden kohteluun koskevan muistutuksen tekemiseen. Potilaslaki korostaa potilaan aktiivista hoitoprosessiin osallistumista siis itsemääräämisoikeutta, tiedonsaantioikeutta sekä oikeutta hyvään hoitoon.. Potilaslain valmistelussa Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen mietinnössä todettiin lain tarkoituksena olevan ennen kaikkea luottamuksellisen hoitosuhteen rakentaminen hoitohenkilökunnan ja potilaan välille ja siten ristiriitojen vähentäminen. Potilalla on mm nämä oikeudet:

Oikeus saada hoitoa, oikeus asianmukaiseen kohteluun, oikeus saada tietoa omasta terveydentilasta ja hoitomahdollisuuksista, oikeus kieltäytyä hoitotoimenpiteistä, oikeus korostetusta tietosuojasta, oikeus sairausasiakirjavirheen korjaamiseen, oikeus kieltää omaa terveydentilaa koskevan tiedon luovutus, oikeus vahingonkorvaukseen sekä oikeus oikeusturvaan.

Potilaslaki: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19920785>

Hoitoon pääsy

Kiireellinen hoito

Kiireelliseen hoitoon on päästävää heti riippumatta paikkakunnasta.

Kiireetön hoito

Käytännössä terveydenhuollon osalta voidaan erottaa kolme eriluonteista päätöstyyppiä, jossa potilaalla on periaatteellinen muutoksenhakumahdollisuus. Päätöksiin hoitoon ottamisesta, hoitoon ottamisen jälkeisiin päätöksiin sekä terveydenhuollon palvelusta perittävistä maksuista tehtäviin päätöksiin voidaan hakea hallinnollisesti muutosta. Koska terveydenhuollon lainsäädäntö ei muutoksenhakekeinoja sisällä, on muutoksenhaussa sovellettava yleisiä hallinto-oikeudellisia muutoksenhakumenettelyjä, joita ovat oikaisu, hallintovalitus ja -riita sekä kunnallisvalitus

Terveydenhuollon potilaalla on käytettävissä seuraavat hoidon osalta terveydenhuollon oikeusturvakeinot:

Muistutus

Potilaslaissa säädetään potilaan oikeudesta tehdä muistutus, jos hän on tyytymätön terveyden- tai sairaanhoitoonsa tai siihen liittyvään kohteluun. Muistutus voidaan tehdä esimerkiksi vaikka epäasiallisen käytöksen tai huonon asiakaspalvelun tai epäasianmukaisen toiminnan vuoksi. Muistutus tehdään kyseisen terveydenhuollon toimintayksikön terveydenhuollosta vastaavalle johtajalle ja hänen on vastattava siihen kohtuullisessa ajassa, joka on 1-4 viikkoon. Mikäli muistutus koskee johtavaa lääkäriä tai henkilöä jolle muistutukset osoitetaan ratkaistavaksi, on muistutus osoitettava valvontaviranomaiselle.

Muistutuksen tulisi johtaa siihen, että potilaan tilanne tutkitaan uudelleen, joko potilaskertomuksesta tai tutkimalla potilas. Muistutuksen teko ei myöskään katkaise hoitoa eli hoito ei keskeydy muistutuksen ratkaisua valmisteltaessa.

Muistutusasiakirjoja ei yksikössä tule liittää potilaskertomukseen syrjinnän välttämiseksi

Mikäli muistutusta käsiteltäessä ilmenee, että potilaan hoidosta tai kohtelusta saattaa seurata potilasvahinkolaissa (585/1986) tarkoitettu vastuu potilasvahingosta, vahingonkorvauslaissa (412/1974) tarkoitettu vahingonkorvausvastuu, syytteen nostaminen, terveydenhuollon ammatinharjoittamislainsäädännössä tarkoitettu ammatinharjoittamisoikeuksien poistaminen, rajoittaminen tai kurinpitomenettely taikka muussa laissa säädetty kurinpitomenettely, on potilasta neuvottava, miten asia voidaan panna vireille toimivaltaisessa viranomaisessa tai toimielimessä.

Muistutuksen tekeminen ei rajoita potilaan oikeutta kannella hoidostaan tai hoitoon liittyvästä kohtelustaan terveyden- tai sairaanhoitoa valvoville viranomaisille.

Muistutuksesta annetaan yksikön vastaavan tai johtavan lääkärin toimesta ratkaisu, ja ratkaisun tekijän on ajateltu laittavan vireille kurinpitotoimet, mikäli syytä siihen ilmenee muistutusta ratkaistaessa. Viranhaltijan tekemään muistutuksen ratkaisuun ei ole muutoksenhakumahdollisuutta.

Muistutuksen tekoon kannattaa siksi varata aikaa ja ottaa muistutuksessa huomioon kaikki ne seikat ja mahdolliset todistajat, johon haluaa vedota.

Hoidon laatutasolle ole asetettu riittävän selkeitä vaatimuksia, jolloin esim. hoidon käyttäjän oikeutta virhe- ja viivästysseuraamuksiin ei ole säännelty.

Kantelu

Terveysviranomaisen toiminnasta voi kannella lääninhallitukseen, eduskunnan oikeusasiamiehelle ja valtioneuvoston oikeuskanslerille. Kantelu ei ole sidottu

määräaikaan ja sen voi tehdä vapaamuotoisesti. Kun kantelu tulee esittelijälle, tämä pyytää kantelun kohteena olevalta henkilöltä tai terveydenhuollon yksikön johtajalta selvityksen kanteluun liittyvistä seikoista.

Kantelun ratkaisija ei voi muuttaa ratkaisua, jonka asiakas on asiassa saanut, mutta se voi saattaa asian uudelleen ratkaistavaksi. Kanteluasian ratkaisussa ei myöskään ole yleensä mahdollista puuttua asiaan mahdollisesti liittyviin vahingonkorvauskysymyksiin. Mikäli valvova viranomainen havaitsee jonkin virheen tai laiminlyönnin, hän voi antaa viranomaiselle tai tietyille viranhaltijalle huomautuksen tai varoituksen. Kanteluasioissa annetut ratkaisut vaikuttavat siten lähinnä tulevaan viranomaistoimintaan. Oikeusasiamiehen ratkaisuihin voi tutustua verkko-osoitteessa www.oikeusasiamies.fi.

Lapin lääninhallitus kertoo oikeusturvapalveluista sivuillaan:

<http://www.laanhallitus.fi/lh/lappi/sto/home.nsf/pages/D6D980A58CB37BBEC2256BE30042F855?opendocument>

Etelä-Suomen lääninhallituksen tietoja kanteluasioiden määrästä ym:

<http://www.intermin.fi/lh/etela/bulletin.nsf/vwSearchView/223F29A6D3092365C2256CF700246C4F>

Julkisten sosiaali- ja terveystalvelujen käyttäjien asema on perinteisesti määräytynyt hallinto-oikeudellisten säännösten kautta niihin liittyvine valitus- ja kantelumenettelyineen.

Kanne yleisessä tuomioistuimessa

Jos toiminnasta on aiheutunut asiakkaalle muuta kuin potilasvahinkoa, vahinkoa kärsinyt voi nostaa korvauskanteen yleisessä alioikeudessa (käräjäoikeus). Vahingonkorvausvastuun syntyminen edellyttää, että viranomainen on toiminut huolimattomasti ja aiheutunut vahinko on nimenomaan tämän huolimattomuuden seurauksena. Vahinkona korvataan vain vahingonkorvauslain mukaiset vahingot. Siksi esimerkiksi mielipahaa tai epäoikeudenmukaisuuden kokemusta ei korvata.

Kanteen nostaminen vaatii yleensä lainoppineen avustajan apua. Apua voi saada joko oikeusaputoimiston julkisen oikeusavustajalta tai esim. muulta toimijalta. Omat kustannukset kannattaa selvittää.

<http://www.oikeus.fi/4313.htm>

Kuluttajansuojalaki

Yksityiset sosiaali- ja terveystalvelut kuuluvat kuluttajansuojalain soveltamisalaan ja säännökset kattavat mm. palvelujen laadun, markkinoinnin ja sopimusehdot. Näitä säännöksiä ei kuitenkaan sovelleta silloin, kun palvelun tilaajana on kunta. Julkisiin lakisääteisiin palveluihin ei sovelleta kuluttajansuojalakia.

http://www.kuluttajavirasto.fi/File/1dbb7581-5aa0-4eac-8908-a1e0f483b299/06_Sosiaali-+ja+terveystalvelujen+asiakkaan+oikeusasema+.pdf

Potilaslaki

Laki potilaan asemasta ja oikeuksista eli potilaslaki tuli voimaan 1.3.1993. Lain tarkoituksena on parantaa potilaan oikeusturvaa sekä selkeyttää potilaan ja terveydenhuoltohenkilöstön yhteistyötä. Potilaalla on oikeus hyvään terveyden ja sairaanhoitoon sekä siihen liittyvään kohteluun. Potilaan hoito on järjestettävä ja häntä on kohdeltava niin, ettei se loukkaa hänen ihmisarvoaan, vakaumustaan ja yksityisyyttään. Lisäksi laki korostaa potilaan tiedonsaanti- ja itsemääräämisoikeutta, aktiivista osallistumista hoitoonsa sekä alaikäisen potilaan asemaa. (Laki potilaan asemasta ja oikeuksista: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19920785>)

Potilasasiamies

Terveydenhuollon toimintayksikölle tulee olla nimetty potilasasiamies. Potilasasiamies toimii potilaan oikeuksien edistämiseksi ja toteutumiseksi sekä potilaiden hoidon laadun parantumiseksi ja antaa neuvoja potilaan oikeuksista, tiedottaa potilaan oikeuksista ja avustaa tarvittaessa muistutuksen tai potilasvahinkoilmoituksen tekemisessä.

Potilasvahinko

Suomessa säädettiin maailman ensimmäinen potilasvahinkolaki. Potilas saa korvauksen, jos hoidossa on tapahtunut virhe, laiminlyönti tai hoito ei ole tuottanut odotettuja tuloksia. Lähes kaksi kolmesta potilasvahingosta liittyy leikkauksiin. Suurin osa on hoitovahinkoja ja loput leikkauksen jälkeen tulleita odottamattomia tulehduksia eli infektiovahinkoja. Lääkäri ei joudu virheestään henkilökohtaiseen vastuuseen, joten hänen on myös helpompi potilasvahingon sattuessa kehottaa potilasta hakemaan korvausta. Vähäistä vahinkoa ei kuitenkaan korvata.

Hoitovirhe syntyy hoitohenkilökunnan selvästi virheellisen toiminnan tuloksena. Hoitohaitta on potilaalle selväsi haittaa aiheuttava seuraamus. Komplikaatio voi olla hoitohaitta, mutta hoitohaitta ei edellytä virheellistä toimintaa. Komplikaatio on lisätauti, jälkitauti, sivuhäiriö, (hoidon) sivuvaikutus; aikaisempaan tautitilaan tai hoitoon liittyvä uusi häiriö (Terveyskirjasto). Resurssipulasta johtuvia vahinkoja ei korvata potilasvahinkona

Potilasvahinkokeskuksessa (www.potilasvahinkokeskus.fi) asia käsitellään asiakirjojen pohjalta. Vahinkokäsittelijä hankkii tarvittavat selvitykset ja vastineet sekä potilasasiakirjat. On siis tärkeää tarkistaa mitä potilasasiakirjoihin on kirjoitettu ja että tieto on oikein..

Korvaushakemuksella on määräaika. Vahinkoilmoitus on tehtävä Potilasvakuutuskeskukselle kolmen vuoden kuluessa siitä, kun vahingon kärsinyt sai tiedon vahingosta tai hänen olisi pitänyt tietää siitä. Aika ei ala kulua hoitohetkestä, vaan siitä kun vahingon kärsinyt ymmärsi tai hänen olisi pitänyt ymmärtää, että vahinko on seurausta terveyden- ja sairaanhoidosta. Erityisestä syystä korvausta voi vaatia myöhemminkin. Viimeistään korvausta on kuitenkin haettava kymmenen vuoden kuluessa hoidosta.

Lääkäriltä voi myös kysyä, voidaanko komplikaatiota tai hoidon tulosta pitää potilasvahinkona.

Aina ei sairauden tai vamman laadun vuoksi ole mahdollista saavuttaa hyvää hoitotulosta. Tällaista seurausta ei korvata, jos toiminnassa on menetelty kokeneen ammattihenkilön vaatimustason mukaisesti. Samoin asianmukaisesti toteutetun tutkimuksen tai hoidon seurauksena, joka ei ollut vältettävissä, ei oikeuta korvaukseen, ellei se ole kohtuuton.

Vahinko, joka on aiheutunut tutkimuksen, hoidon tai vastaavan käsittelyn yhteydessä alkaneesta infektiosta voidaan tietyissä tapauksissa korvata. Korvausta ei kuitenkaan makseta vahingosta, joka potilaan tulee sietää. Siedettävyyttä arvioitaessa otetaan huomioon infektion ennakoitavuus, aiheutuneen vahingon vakavuus, tutkittavan tai hoidettavan sairauden tai vamman laatu ja vaikeusaste sekä potilaan muu terveydentila.

Transsukupuolisuuden hoitoon kuuluvat leikkaukset ovat vaativia leikkauksia ja niihin liittyy usein komplikaatioita, joka tieto etukäteen kerrotaan hänelle, koska potilasta on informoitava hänen hoidostaan potilaslain mukaan. On hyvä keskustella hoitavan lääkärin kanssa, jos epäilee potilasvahinkoa.

Maksettavat korvaukset

Korvattavia ovat vahingosta aiheutuneet ylimääräiset tarpeelliset sairaanhoitokustannukset, muut vahingosta aiheutuneet tarpeelliset kulut, ansionmenetykset, tilapäinen haitta (aiemmin kipu ja särky), pysyvä toiminnallinen haitta ja pysyvä kosmeettinen haitta. Vuoden 2006 alun jälkeen sattuneissa vahingoissa potilaan läheisillä henkilöillä on eräin edellytyksin oikeus saada korvaus heille akuuttiaikana aiheutuneista kuluista ja ansionmenetyksestä.

Potilasvahinkokeskuksen päätöksestä voi pyytää ratkaisusuosituksen potilasvahinkolautakunnalta tai saattaa asia käräjäoikeuteen, mikäli asiakas oli potilasvahinkokeskuksen päätökseen tyytymätön

Potilasvahinkolaki: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860585>

<http://www.pokehot.net/luennot/Osaatkooikeutesi/tolvanen.pdf>

<http://www.pvk.fi/asp/system/empty.asp?P=296&VID=default&SID=329393930444110&S=1&C=20103>

Lääkevahinko

Lääkevahinkovakuutus korvaa Suomessa lääkkeiden yllättävissä sivuvaikutuksissa. Edellytyksenä on, että se lääke on lääkelain mukaan hyväksytty. Ennen korvauksen hakua on hyvä keskustella asiasta lääkärin tai potilasasiamiehen kanssa. Lääkkeen aiheuttamasta vahingosta voi hakea Lääkevahinkovakuutuspoolilta rahallista korvausta täyttämällä vahinkoilmoituslomakkeen, jonka saa mm. Internetistä www.lvp.fi. Pieniä vahinkoja ei korvata. Ilmoituksen tekemisessä on kolmen vuoden

määräaika lääkkeen aiheuttaman vahingon syntymisestä. Lääkevahinko ei ole lääkkeen tarkoitetun vaikutuksen puute. Korvauksina maksetaan vain vahingon aiheuttamat ylimääräiset kustannukset ja menetykset.

Lääkevahinkovakuutuspoolin päätöksessä on muutoksenhakuohjeet. Asiassa voi pyytää myös Lääkevahinkolautakunnan lausuntoa tai viedä asia käräjäoikeuteen välimiesoikeuden käsiteltäväksi.

Jos lääkkeen määräämisessä tai antamisessa on ollut virhe, se korvataan potilasvahinkona. Ks. kohta potilasvahinko

TALOUDELLINEN TUKI

ASUMISEN TUET

Yleinen asumistuki

Kela tukee pienituloisten asumismenoja yleisellä asumistuella. Yleistä asumistukea voi saada vuokra- tai omistusasuntoon.

Eläkkeensaajan asumistuki

Eläkkeensaaja voi saada Kelan maksamaa eläkkeensaajan asumistukea (myös kuntoutustuella olijat). Jos lapsia tai muita henkilöitä kuin puoliso asuu samassa asunnossa, voi valita, hakeeko yleistä asumistukea vai eläkkeensaajan asumistukea.

Opintotuen asumislisä

Lapseton opiskelija, joka asuu vuokra-, asumisoikeus- tai osaomistusasunnossa, voi saada opintotuen asumislisää. Jos opintotuen asumislisään ei ole oikeutta, voi hakea yleistä asumistukea, esimerkiksi jos asuu lapsen kanssa tai omistusasunnossa.

Sotilasavustuksen asumisavustus

Asevelvollisuuden aikana voi saada Kelasta sotilasavustuksen asumisavustusta. Asumisavustusta voidaan maksaa myös omaiselle.

Siviilipalveluspaikka kustantaa asevelvolliselle asunnon palveluksen ajaksi, joten Kela ei maksa siihen asumisavustusta. Asevelvollinen voi kuitenkin tällöin saada Kelalta asumisavustusta vakinaisen asuntonsa menoihin.

TOIMEENTULON TUET

Toimeentulotuki

Toimeentulotuki on asuinkunnan sosiaalitoimiston myöntämää rahallista tukea, jonka tarkoituksena on turvata henkilön ja perheen toimeentulo ja edistää itsenäistä selviytymistä. Se on tarkoitettu henkilöille, joiden tulot ja varat eivät riitä välttämättömiin jokapäiväisiin menoihin. Toimeentulotukijärjestelmän tavoitteena on, että kukaan ei jää vaille kiireellisesti tarvitsemaansa apua. Toimeentulotuki myönnetään hakemuksesta ja se määrätään lain mukaan yleensä kuukaudeksi kerrallaan.

Toimeentulotuki on viimesijainen tukimuoto, eli kaikki muut mahdolliset etuudet ja tulonlähteet tarkastetaan ja otetaan huomioon ennen toimeentulotuen myöntämispäätöstä. Tuloina otetaan tietyin poikkeuksin huomioon kaikki henkilön tai perheenjäsenten käytettävissä olevat tulot. Ennen tuen myöntämistä hakijaa ohjataan hakemaan kaikki muut mahdolliset lakisääteiset etuudet, kuten esim. työttömyysturva, eläke- ja sairausturva, asumistuki sekä opintotukijärjestelmä (opintoraha, -laina, asumislisä).

Toimeentulotuki muodostuu perustoimeentulotuesta.

Perusosalla katettaviin menoihin kuuluvat ravintomenot, vaatemenot, vähäiset terveydenhuoltomenot sekä henkilökohtaisesta ja kodin puhtaudesta, paikallisliikenteen käytöstä, sanomalehden tilauksesta, televisioluvasta, puhelimen käytöstä ja harrastus- ja virkistystoiminnasta aiheutuvat menot sekä vastaavat muut henkilön ja perheen jokapäiväiseen toimeentuloon kuuluvat menot. Muina perusmenoina otetaan tarpeellisen suuruksina huomioon asumistukilain 6 §:n mukaiset asumismenot (esim. vuokra tai vastike, vesimaksu, lämmityssähkö), vähäistä suuremmat terveydenhuollon menot, taloussähkölasku ja kotivakuutusmaksu.

Täydentävästä toimeentulotuesta. Täydentävään toimeentulotukeen sisältyvät niin sanotut **erityismenot**, joita ovat lasten päivähoidon maksu, muut kuin perusmenoina hyväksyttävät asumismenot (esim. muutosta aiheutuvat kustannukset) sekä henkilön tai perheen erityisistä olosuhteista aiheutuvat menot

Ehkäisevästä toimeentulotuesta. Ehkäisevää toimeentulotukea voidaan myöntää mm. hakijan aktivointia tukeviin toimenpiteisiin, asumisen turvaamiseksi, ylivelkaantumisesta tai taloudellisen tilanteen äkillisestä heikentymisestä aiheutuvien vaikeuksien lieventämiseksi sekä muihin hakijan omatoimista suoriutumista edistäviin tarkoituksiin. Ehkäisevästä toimeentulotuesta päättää sosiaalityöntekijä. Ehkäisevän toimeentulotuen myöntäminen edellyttää asiakkaan elämäntilanteen tarkempaa kartoitusta ja tuen myöntämisen tulee perustua suunnitelmaan. Tuki on tilannekohtaista sekä kertaluonteista.

Toimeentulotukea haetaan asuinkunnan- tai sen kunnan sosiaalivirastolta, jossa tarve oleskelun aikana on syntynyt. Sitä haetaan kirjallisesti toimeentulotukihakemuksella tai varaamalla aika sosiaalityöntekijältä. Hakemuksia saa sosiaalitoimistosta ja niitä löytyy myös kuntien nettisivuilta. Hakemukseen pitää itse hankkia tarvittavat liitteet elämäntilanteesta ja varallisuudesta. Toimeentulotuen käsittelyaika on 7 työpäivää

saapumispäivästä tai sen kuukauden alusta laskettaessa, mille kuukaudelle sitä haetaan.

http://www.stm.fi/toimeentulo/tuet_ja_etuudet/toimeentulotuki

http://www.sosiaalikallega.fi/asiakkaat/copy2_of_toimeentulotukilaskuri/view

Kirkon diakoniatyö

Diakoniatyön tehtävänä on etsiä, lievittää ja poistaa ihmisten hätää ja kärsimystä.

http://www.evl.fi/kkh/to/kdy/diakonia_suomessa.html

Velkaneuvonta

Takuusäätiön Velkalinjaan voi soittaa kaikkialta Suomesta maksutta ja keskustella nimettömästi kaikista taloudellisiin ongelmiin liittyvistä asioista. Puhelinnumero on 0800 9 8009, puhelin on auki ma-pe klo 10-14 www.takuusaatio.fi

Vinkkejä ja tukea voi saada oman kunnan talous- ja velkaneuvojalta. Talous- ja velkaneuvonta on lakisääteinen, asiakkaille maksuton palvelu. Neuvontaa järjestävät ensisijaisesti kunnat. Useammalla kunnalla saattaa olla yhteinen neuvoja. Jotkut kunnat antavat myös sosiaalista luottoa enintään 2000 euroa.

Kriisiapu

Joskus elämässä tulee eteen asioita, joissa tarvitaan apua.

Monet auttavat puhelimet tarjoavat keskustelutukea ja antavat ohjeita hoidon tai muun tuen saamiseksi. Yksi näistä on Suomen mielenterveysseuran valtakunnallinen kriisipuhelin. Valtakunnallinen kriisipuhelin tarjoaa välitöntä keskusteluapua kriiseissä oleville ja heidän läheisilleen. Puhelimessa vastaavat sekä kriisityöntekijät että koulutetut vapaaehtoiset tukihenkilöt. Puhelimella voi lähestyä auttajaa myös nimettömänä. Puhelinauttamisen tavoitteena on helpottaa asiakkaan henkistä hätää tarjoamalla hänelle mahdollisuuden puhua yllättävästä tapahtumasta tai vaikeasta elämäntilanteesta sallivassa ja tukevassa ilmapiirissä. Puhelinnumero on 01019 5202, puhelin on auki ma - pe 9:00 – 06:00, la 15:00 – 06:00 ja su 15:00 – 22:00.

Numerotiedotuksesta tai puhelinluettelosta voi saada tärkeimmät hätä-, päivystys- ja palvelunumerot.

VERONMAKSUKYVYN ALENTUMISVÄHENNYS

Joillekin henkilöille tulee kosolti taloudellisia välttämättömiä ja ylimääräisiä menoja sukupuolen korjauksen takia, mm. koko vaatetuksen vaihdon takia siirtyessä tosielämänsä aikanaan. Myös erilaisten asiakirjojen hankkiminen kahdesti, esim. ajokortti, passi, muut henkilöasiakirjat, järjestyksenvalvojakortti, aseenkantolupa, ylioppilastodistus, muut todistukset, ensin etunimen muutoksen ja sitten sukupuolen vahvistamisen ja henkilötunnuksen muutoksen takia aiheuttavat ylimääräisiä kustannuksia, koska useimmat ovat maksullisia. Nämä ovat poikkeuksellisia kuluja, eivätkä ne ole tulkittavissa enää normaaleiksi elantokustannuksiksi.

Jos verovuonna Suomessa asuneen henkilön veronmaksukyky hänen ja hänen perheensä käytettävissä olevat tulot ja varallisuus huomioon ottaen on erityisistä syistä, kuten elatusvelvollisuuden, työttömyyden tai sairauden johdosta olennaisesti alentunut, vähennetään hänen puhtaasta ansiotulostaan kohtuullinen määrä, ei kuitenkaan enempää kuin 1400 euroa. Vähennys myönnetään täysin sadoin euroin (Tuloverolaki 98§). Yksinomaan sairaudesta johtuneiden kustannusten perusteella verovelvollisen veronmaksukykyyn voidaan katsoa olennaisesti alentuneen vain, jos hänen ja hänen perheenjäsentensä yhteenlaskettujen sairauskustannusten määrä verovuonna on vähintään 700 euroa ja samalla vähintään 10 prosenttia verovelvollisen puhtaiden pääomatulojen ja ansiotulojen yhteismäärästä. Perheenjäsenenä pidetään verovelvollisen puolisoa ja alaikäisiä lapsia. Hakemus perusteluineen ja laskelmineen tehdään verovirastolle.

(http://verokortti.vero.fi/public/default.aspx?uielementsiz=2&nodeid=7768#_Toc105991307)

MUUTOKSENHAKU ELI VALITUS PÄÄTÖKSESTÄ

Päätös on aina annettava tiedoksi joko alkuperäisenä tai oikeaksi todistettuna jäljennöksenä. Viranomaisen on neuvottava valituksen tekemisessä, jos sitä ei voi tehdä, on kerrottava, mihin säädökseen kielto perustuu. Asiakirja katsotaan olevan vastaanottajalla seitsemäntenä päivänä siitä, kun se lähetetään postin välityksellä. Muutoksenhaku aika alkaa tästä päivästä, kun asiakirja katsotaan saapuneeksi. Asiakirja voidaan myös lähettää kirjattuna tai saantitodistuksella, jolloin lunastuspäivä on saapumispäivä.

Kun asiakas lähettää asiakirjan viranomaiselle, tulee se olla perillä muutoksenhaun viimeisenä päivänä.

Muutoksenhaku Kela

Kela antaa päätöksistään yleensä kirjallisesti muutoksenhakuohjeen, joissakin tapauksissa vain sitä erikseen pyydettyäessä. Joskus Kelan paikallistoimiston päätös on virheellinen, silloin päätöksestä kannattaa valittaa. Valituskirjelmä on kirjallinen ja vapaamuotoinen. Kelan sivuilla on jopa lomakemalli valitusta varten. Valitukseen on laitettava ainakin seuraavat tiedot:

- nimi, henkilötunnus osoite ja puhelinnumero
- mihin päätökseen haetaan muutosta, (päätös kopiona mukaan)
- vaadittavat muutokset ja millä perusteilla niitä vaaditaan

Valituskirjelmä täytyy allekirjoittaa omakätisesti

Muutoksenhaku ositetaan Kelalle. Kela tarkistaa tekemänsä päätöksen ja oikaisee sen jos päätös on virheellinen ja lähettää oikaistun päätöksen postitse.

Jos päätöstä ei voida oikaista siten, kun muutoksenhaussa on esitetty, lähettää Kela valituksen edelleen muutoksenhakulautakuntaan. Tässä vaiheessa kun Kela antaa muutoksenhakuun oman vastineensa, vastine lähetetään valittajalle, joka voi vielä antaa lausuntonsa Kelan vastineesta.

Muutoksenhakulautakunnan päätöksestä voi valittaa määräajassa vakuutusosoikeuteen, joka on ylin valitusaste. Sen jälkeen päätöksestä ei enää voi valittaa tai mikäli ei ole valittanut, on päätös lainvoimainen ja sitä noudatetaan. Muutoksenhakulautakunta ja vakuutusosoikeus antavat aina kirjallisen päätöksen asiasta.

Muutoksenhaku päätöksiin on myös tehtävä määräajan kuluessa. Useimmat sosiaalietuusasiat menevät Sosiaaliturvan muutoksenhakulautakuntaan eli Somlaan, jonka käsittelyajat ovat yli vuoden mittaisia.

(Kela, muutoksenhaku:

<http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/230505121953MH?openDocument>).

<http://www.sosiaaliturvanmuutoksenhakulautakunta.fi/index.php>

Sosiaaliasiat

Sosiaaliasioiden päätöksissä on mukana valitusosoitus. Niissä on myös määräaika. Kuntien Sosiaaliasiamieheltä saa neuvoja ja apua sekä sairaaloiden sosiaalityöntekijöiltä.

MUU OIKEUSTURVA

Tasa-arvovaltuutetun toimisto

Myös **tasa-arvovaltuutetun** toimistosta voi saada neuvoja, mikäli sukupuoli tai sukupuolen korjaus on syynä epäoikeudenmukaiseen päätökseen. Tasa-arvovaltuutettu antaa myös pyydettyä lausunnon, joka annetaan tiedoksi myös tarvittaville taholle, ja taholle, joka on päätöksen tehnyt.

Tasa-arvovaltuutetun toimistossa sukupuolivähemmistöjen asioita tuntee erityisesti ylitarkastaja Minna Lundell-Kiuru, johon voi suoraan ottaa yhteyttä puhelimitse.

(09) 160 74 455 tai sähköposti: minna.lundell-kiuru@stm.fi

Ohjeita ja neuvoja voi pyytää myös kirjallisesti Internetissä olevalla lomakkeella, etenkin jos asialla on kiire ja ylitarkastaja Lundell-Kiuru on lomalla, tai soittaa neuvontapuhelinnumeroon (09) 1607 3248.

<http://www.tasa-arvo.fi/fi/yhteystiedot/yhteydenottolomake>

Vakuutus- ja rahoitusneuvonta

Vakuutus- ja rahoitusneuvonta neuvoo ja auttaa kuluttajia vakuutusasioissa. Toimiston puoleen voi kääntyä mm puhelimitse, jos tarvitsee tietoja vakuutuksen sopimusehtojen merkityksestä tai vakuutusyhtiöstä on tullut kielteinen korvauspäätös. Toimiston palvelut ovat maksuttomia. Puhelinnumero: 09-68 50 120

<http://www.fine.fi/index.php>

Vähemmistövaltuutettu

Eduskunnan oikeusasiamies

Eduskunnan oikeusasiamiehen puoleen voi kääntyä, kun epäilee, että viranomainen tai virkamies ei ole noudattanut lakia tai täyttänyt velvollisuuksiaan.

Oikeusasiamiehelle voi kannella kuka hyvänsä. Kantelun voi tehdä itseään koskevasta asiasta, mutta kannella voi myös toisen puolesta tai yhdessä muiden kanssa.

Oikeusasiamies tutkii kantelun, jos sen perusteella on aihetta epäillä, että viranomainen on toiminut lainvastaisesti.

Kantelun tutkinta on maksutonta.

<http://www.oikeusasiamies.fi/Resource.phx/ea/kantelu/index.htx>

Tietosuojaan periaatteet eduskunnan oikeusasiamiehen kansliassa

Eduskunnan oikeusasiamies valvoo viranomaisten toiminnan laillisuutta tutkimalla kanteluita sekä puuttumalla epäkohtiin myös omasta aloitteestaan. Tässä työssä eduskunnan oikeusasiamiehen kansliaan kertyy sekä henkilötietoja että muunlaista tietoa.

Henkilötietoja koskee henkilötietolaki. Asiakirjojen julkisuutta puolestaan säätelevät laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta.

<http://www.oikeusasiamies.fi/Resource.phx/ea/tietosuoja.htx>

Oikeuskansleri

Kuka tahansa voi kääntyä oikeuskanslerin puoleen. Käytännössä laillisuusvalvonta toteutuu ratkaisemalla kanteluja, joita oikeuskanslerille tehdään viranomaisten ja muiden julkisia tehtäviä hoitavien toiminnasta.

Oikeuskanslerin puoleen voi kääntyä joko omassa asiassaan tai muutenkin, jos katsoo, että viranomainen, virkamies tai muu julkista tehtävää hoitava henkilö tai yhteisö on menetellyt virheellisesti tai laiminlyönyt velvollisuutensa tai asianajaja on laiminlyönyt velvollisuuksiaan.

Oikeuskanslerin puoleen voi kääntyä myös silloin, kun katsoo, ettei perustuslain takaama perusoikeus tai ihmisoikeus ole toteutunut.

Kantelu tehdään kirjallisesti

Kantelumenettelystä on erillinen ohje- ja kantelulomake.

<http://www.okv.fi/suomi/ok22f.htm>

Kantelusta tulee ilmetä

- virkamies, viranomainen tai julkisyhteisö, jonka menettelystä kannellaan
- selostus kantelijan mielestä virheellisestä menettelystä
- kantelijan, nimi, osoite ja allekirjoitus

Mukaan voidaan liittää selventäviä asiakirjoja. Ne palautetaan ratkaisun yhteydessä tai pyynnöstä aikaisemminkin. Oikeuskansleri ei tutki kantelua, joka koskee yli viisi vuotta vanhaa asiaa, ellei tutkimiseen ole erityistä syytä.

Lakimiesesittelijät valmistelevat kanteluasiat ja hankkivat tarvittavat lisäselvitykset viran puolesta. Oikeuskansleri on oikeutettu saamaan kaikilta viranomaisilta tietoja ja asiakirjoja.

Seurauksena lainvastaisesta tai virheellisestä menettelystä oikeuskansleri voi antaa virheen tehneelle huomautuksen tai ohjeen oikeasta menettelystä vastaisen varalle tai vakavammissa tapauksissa määrätä syytteen nostettavaksi.

Oikeuskanslerilla on valta tarvittaessa tehdä esitys säädösten tai ohjeiden muuttamisesta, tuomion purkamisesta taikka muusta ylimääräisestä muutoksenhausta.

Oikeuskanslerin tutkinta sinänsä saattaa johtaa myös siihen, että viranomainen tai virkamies korjaa itse virheensä.

Kantelijalle varataan tavallisesti mahdollisuus vastineen antamiseen. Kanteluun lähetetään kirjallinen vastaus postitse.

Sähköpostitse lähetettävään kanteluun tulee sisällyttää kantelijan postiosoite.

Oikeuskanslerinviraston palvelut ovat kantelijalle maksuttomia

MUUT LAIT

Asevelvollisuus

Asevelvollisuus

Asevelvollisuuslain 1 §:n mukaan jokainen suomalainen mies on asevelvollinen ja on kutsuntaiässä täyttäessään sen vuoden aikana 18 vuotta. Kutsunnat pidetään maan kaikissa aluetoimistoissa vuosittain 15.8. - 15.12. Ne koskevat miespuolisia Suomen kansalaisia, jotka sinä vuonna täyttävät 18 vuotta. Lisäksi kutsuntoihin osallistuvat ne, jotka on määrätty uudelleen tarkastettavaksi sekä alle 30-vuotiaat, jotka ovat jääneet edellisiin kutsuntoihin saapumatta ja joita ei ole erikseen tarkastettu.

Asevelvollinen kuuluu joko vakinaiseen väkeen, reserviin tai nostoväkeen.

Nainen puolestaan voidaan naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain 1 §:n mukaan ottaa vapaaehtoiseen asepalvelukseen ja he voivat hakea vapaaehtoiseen asepalvelukseen kaikkiin varusmieskoulutusta antaviin joukko-osastoihin. Edellytyksenä on 18 - 29 vuoden ikä, Suomen kansalaisuus sekä terveydentilan ja muiden ominaisuuksien sopivuus sotilaskoulutukseen.

Mitään sotilastehtäviä ei jaeta sukupuolen mukaan, vaan eri tehtäviin valitaan soveltuvuuden perusteella. Asepalvelukseen määrätty nainen on asevelvollisia koskevien säännösten alainen. Palvelukseenastumismääräyksen saanut nainen voi kirjallisesti ilmoittaa, ettei aloita palvelusta. Vastaavalla tavalla voi asepalvelusta suorittava nainen 45 päivän kuluessa palvelukseenastumispäivästä ilmoittaa, ettei hän jatka palvelusta. Joukko-osaston komentaja voi peruuttaa 45 päivän sisällä naisen asepalveluksesta annetun määräyksen vamman, sairauden, ilmeisen sopimattomuuden tai vastaavan muun syyn perusteella.

Palveluksen jälkeen naiset siirretään reserviin ja kutsutaan kertausharjoituksiin samoin perustein kuin miehetkin. Asepalveluksen suorittanut nainen on asevelvollisuuslain alainen sen vuoden loppuun, jona hän täyttää 60 vuotta.

Varusmiespalveluksen jälkeen asevelvollisuus jatkuu reservissä miehistöön kuuluvalla sen vuoden loppuun, jona hän täyttää 50 vuotta. Upseerilla, opistoupseerilla, ja aliupseerilla reservissäolo jatkuu sen vuoden loppuun, jona hän täyttää 60 vuotta.

Reserviläinen on velvoitettu toimittamaan aluetoimistoon tiedot terveydentilassaan tapahtuneista muutoksista aina silloin, kuin niillä on vaikutusta hänen palveluskelpoisuuteensa. Ellei aluetoimisto voi tehdä päätöstä palveluskelpoisuudesta lähetetyn lääkärintodistuksen perusteella, voidaan asianomainen käskeä saapumaan jälkitarkastukseen aluetoimistoon palveluskelpoisuus päätöksen tekemistä varten.

Ellei reserviläistä voida terveydentilan muuttumisen takia enää käyttää sodan aikana, hänet vapautetaan kokonaan asevelvollisuuden suorittamisesta (D-luokka). Jos asevelvollinen vapautetaan vain rauhan ajan palveluksesta, hän jää edelleen reserviin (C-luokka) ja hänet voidaan tarvittaessa käskeä palvelukseen sodan aikana. Muissa tapauksissa palveluskelpoisuusluokka on A tai B.

Kaikki reserviläisen asevelvollisuusasiat hoidetaan sen sotilasläänin aluetoimistossa, jonka alueella asevelvollinen vakituisesti on kirjoilla

<http://www.mil.fi/varusmies/kutsuntoihin.dsp>

Siviilipalvelus

Siviilipalvelus on perustuslain tarkoittama vaihtoehto varusmiespalvelukselle. Siviilipalveluksen voi suorittaa kuka tahansa niin haluava asevelvollinen henkilö, jonka uskonnollinen tai eettinen vakaumus estää varusmiespalveluksen suorittamisen. Lisäksi siviilipalveluksen joutuu suorittamaan nainen, joka haluaa keskeyttää vapaaehtoisen asepalveluksensa sen jälkeen, kun 45 päivää on kulunut hänen astumisestaan asepalvelukseen. Siviilipalveluksesta ei voi palveluksen alettua vaihtaa asepalvelukseen eikä siviilipalveluksen suorittamisen jälkeen voi liittyä reserviin

<http://www.sivarikeskus.fi/>

Vanhemmuus

Isyys tai äitiys ei muutu sukupuolen korjauksen yhteydessä

Aviomies on avioliiton aikana syntyneen lapsen isä. Tämän lisäksi isyys voidaan vahvistaa tuomioistuimen päätöksellä sekä isyyslaissa säädetään myös perusteista, joilla isyys voidaan kumota. Näiden perusteiden nojalla isyyttä ei voida kumota sen

vuoksi, että mies on myöhemmin korjannut sukupuolensa ja sukupuoli on vahvistettu naiseksi.

Kirjoittamattoman oikeuskäytännön nojalla lapsen äiti on se henkilö, joka synnyttää lapsen. Synnyttänyt henkilö pysyy oikeudellisesti äitinä, vaikka sukupuoli vahvistettaisiin myöhemmin mieheksi.

Lapsen huolto

Lapsen huollosta säädetään lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetussa laissa Lapsen elatuksesta puolestaan säädetään lapsen elatuksesta annetussa laissa. Näissä lapsen huolto ja elatus on pääasiassa sidottu vanhemmuuteen. Vanhemman sukupuolen muutos ei vaikuta näihin oikeuksiin ja velvollisuuksiin.

Ylioppilas- ja päästötodistukset

Ylioppilas- ja päästötodistukset saa tarvittaessa uudella nimellä vanhasta oppilaitoksesta tai kunnan koulutoimesta. Jo lakkautettujen koulujen arkistot säilytetään ja niistä voi kysyä kuntien koulutoimesta. Monien ammatillisten koulujen arkistotkin löytyvät ja monen kymmenen vuoden takaisista todistuksista voi saada alkuperäisenä pidettävät kappaleet tarvittaessa. Käytännössä todistuksesta annetaan viranomaisen vahvistama kopio, joka käy alkuperäisestä. Kunnat tai oppilaitokset perivät tästä maksua vaihtelevasti omien taksojensa mukaan, josta saa kysymällä tietoa.

Ylioppilaslautakunnalta saa vaihdettua ylioppilastodistukset uusiin. Käytännöstä kannattaa olla sinne yhteydessä, koska sinne vaaditaan lähettämään alkuperäiset todistukset. Jokaisesta todistuskappaleesta on peritty oma maksu.

Ylioppilastutkintolautakunta

postiosoite: PL 50
00581 HELSINKI

käyntiosoite: Suvilahdenkatu 10 B
00580 HELSINKI

puhelin: (09) 773801

telekopio: (09) 762274

<http://www.ylioppilastutkinto.fi/fi/yhteystiedot/>

Opetusministeriö on kirjeessään (12.2.1997) ylioppilastutkintolautakunnalle ja opetushallitukselle ilmoittanut, että vanhoilla henkilötiedoilla varustettujen opintotodistusten käyttäminen on kohtuuttoman vaikeata ja on omiaan vaarantamaan henkilön etuja, vaikka ylioppilastutkinto- ja päästötodistusten oikeellisuus voidaan selvittää virkatodistusten avulla, josta ilmenee aikaisempi ja nykyinen nimi ja henkilötunnus.

Opetusministeriö on ilmoittanut kantanaan, ettei ministeriö näe estettä sille, että vanhoilla nimi- ja henkilötiedoilla varustetut ylioppilastutkinto- ja päästötodistukset voitaisiin antaa uusilla henkilötiedoilla varustettuina niissä tapauksissa, jolloin sekä nimi- että henkilötunnus ovat muuttuneet. Ministeriö ei näe estettä myöskään sille, että ylioppilastutkintolautakunta tallettaa muuttuneet nimi- ja henkilötunnustiedot ylioppilastutkintorekisteriin. Ministeriön mukaan ylioppilastutkintolautakunta voi luovuttaessaan ammatillisten oppilaitosten ja korkeakoulujen valintaa varten tarpeelliset tiedot ottaa huomioon näin muuttuneet henkilötiedot.

Tämän opetusministeriön kirjeen kopion saa tarvittaessa Trasekista (www.trasek.net).

Työtodistukset

Voi olla vaikeampaa saada jälkikäteen työnantajalta työtodistus uudella nimellä vuosien päästä. Ensinäkin työsopimuslaissa on määrääjat työtodistuksen antamiselle. Työtodistusta työntekijän työtaidosta ja käytöksestä on pyydettävä 5 vuoden kuluessa työsuhteen päättymisestä. Työtodistusta työsuhteen kestosta ja työtehtävien laadusta on pyydettävä 10 vuoden kuluessa työsuhteen päättymisestä ja jos työsuhteen päättymisestä on kulunut yli 10 vuotta, työnantajalla on velvollisuus antaa työtodistus työsuhteen kestosta ja työtehtävien laadusta vain, jos siitä ei aiheudu hänelle kohtuutonta hankaluutta. Samoin edellytyksin on annettava kadonneen tai turmeltuneen työtodistuksen tilalle uusi todistus.

Työnantajalle tulee antaa selvitys, että kyse on samasta henkilöstä, esim. virkatodistus. Samalla kannattaa vedota opetusministeriön kirjeeseen myös näissä työtodistusasioissa.

Työnantaja voi kuitenkin evätä todistuksen antamisen sillä perusteella, että henkilö on ollut aikanaan työsuhteessa erinimisenä. Tasa-arvovaltuutetun toimisto on selvittelemässä asiaa ja sieltä voi saada lisätietoja, jos työnantaja ei suostu uuden todistuksen antamiseen.

Työsuojelupiiristä saa apua, mikäli todistusta pyytää lakisääteisen ajan sisällä työsuhteesta, eikä sitä saa. Virkasuhteiset joutuvat joskus kääntymään ammattiliiton puoleen.

<http://www.tyosuojelu.fi/fi/tyotodistus/28>